Улуг Октябрьга алдар!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 256 (10853) | 1978 чылдың ноябрь 5, воскресенье | 1925 чылдан үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

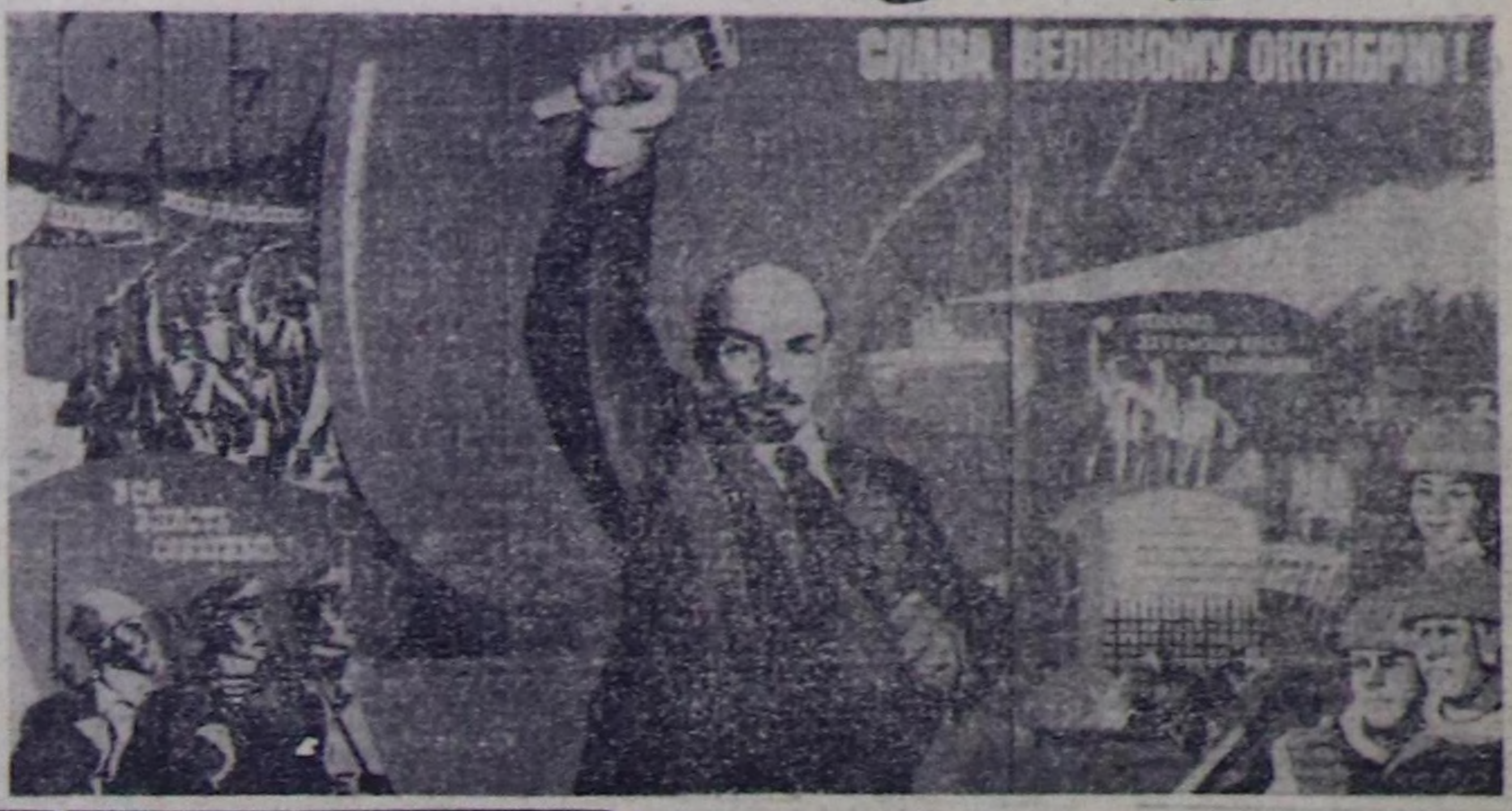
СЛАВА ВЕЛИКОМУ ОКТЯБРЮ!

ЧУРУКЧУ А. Лемещенконуң чурааны «Улуг Октябрьга алдар!» деп плакат. «Плакат» дээр ном үндүрер чер.

СЭТА-ның фотохроникаЗы.

ДҮҮН КРЕМЛЬДИҢ СЪЕЗДИЛЕР ОРДУЗУНГА

Советтер чурту алдан бир чылдың иштинде Улуг Октябрьның тугунуң адаа-биле бүзүрелдиг базым-биле чоруп турар. Совет улус ол алдарлыг байырлалды коммунизмче баар орукка чаа-чаа тиилелгелер-биле ужуражып турар.

1978 чылдың болгаш ниити беш чылдың даалгаларын чедиишкинниг күүседири дээш чарышпышаан, хоорайларның болгаш кодээниң ажыл-ишчилери улус ажыл-агыйының улам ыңай өзүлдезин, ажылдың ажыктыг болгаш шынарлыг чоруун бедидерин чедип алган. Коммунистер, бүгү совет кижилер СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның пленумнарының шиитпирлерин күүседиринин херээнге, эш Л. И. Брежневтиң ажылдарынга сорук кирип турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың ленинчи даштыкы политиказының ат-алдары бүгү делегейде улуг. Тайбың болгаш улустар аразынга кады ажылдажылга дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисежиринин талазы-биле бистиң программавыс амыдыралда чайгылыш чок боттанып турар. Тайбыңның болгаш бурунгаар депшилгениң тук тудукчузу — Октябрьның Төрээн чуртунче — бистиң-биле кады, алдарлыг хүнну демдеглеп турар бурунгаар депшилгелиг бүгү кижи төрелгетен кедеп көрүп турар.

Ноябрь 4-те, Кремльдиң Съездилер ордузунга, партияның хоочуннары, бүдүрүлгениң мурнакчылары болгаш чаартыкчылары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчылары, Москва чоогунуң ажылчы чоннарының төлээлекчилери, Аңаа улус депутаттарының Москва Совединиң болгаш СЭКП хоорай комитединиң Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 61 чылынга турасКааткан байырлыг хуралы болган.

Эштер **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, К. У. Черненко, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков** оларны хуралдың киржикчилери туруп келгеш, диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Президиумунга Вьетнамның Компартиязының ТК-ның Чиңгине секретары Ле Зуан, ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВСР-ниң чазааның Премьер-Министри Фам Ван Донг, Бразилияның Компартиязының Чиңгине секретары Луис Карлос Престес, Гондурастың Компартиязының ТК-ның Чиңгине секретары Дионисио Рамос Бехарано, Ирактың Компартиязының ТК-ның Бирги секретары Азиз Мухаммед, Парагвайның Компартиязының ТК-ның Бирги секретары Антонио Майдана, Уругвайның Компартиязының ТК-ның Бирги секретары Родней Арисменди, Шри Ланканың Компартиязының ТК-ның Чиңгине секретары Питер Кейнеман, Зимбабвениң африкан улузунуң эвилелиниң Президентизи Джошуа Нкомо, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның сурагжыг өске-даа ажылдакчылары олурушканнар.

Хөй санныг даштыкы аалчылар болгаш дипломаттар залга орган.

Байырлыг хуралды Моссоветтиң күүскомунуң даргазы В. Ф. Промыслов ажыткан.

Хуралдың киржикчилери «Октябрьның улуг идеяларының чогаадыкчы күжү» деп илеткел кылган СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинни чылыг-биле уткаан. Илеткелди улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны үзе кирип турган.

Байырлыг хурал доозулган. Залга Совет Эвилелиниң Күрүне гимни чаңгыланган.

Оон соонда улуг байырлал концерти болган. Аңаа СЭКП-ның болгаш Совет чазактың удуртукчулары олурушкан.

* * *

Улуг Октябрьның 61 чыл оюнга турасКааткан байырлыг хуралдар эвилелдешкен республикаларның найысылалдарынга болгаш чурттуң өске-даа хоорайларынга болгулаан.

(СЭТА).

ОКТЯБРЬНЫҢ УЛУГ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ЧОГААДЫКЧЫ КҮЖҮ

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 61 чыл оюнга холбаштыр 1978 чылдың ноябрь 4-те Кремльдиң Съездилер ордузунга болган байырлыг хуралга

эш А. Н. КОСЫГИННИҢ илеткели

Хүндүлүг эштер!

Улустарның салым-чолунга Октябрьның социалистиг Улуг революциязы ышкаш ындыг улуг салдар чедирген болуушкуннар делегей төөгүзүнге турбаан. Улуг Октябрь болгаш оон тиилелгезиниң түңнелинде тыптып келген чаа социал тургузуг бүгү салгакчыларның революсчу практиказы-биле болгаш ниити бодалы-биле тургустунуп, марксизм-ленинизмниң теориязы-биле демдеглеттинген бүгү-ле мурнакчы чүүлдерин бодунда шиңгээткен. Леонид Ильич Брежневтиң чечен чидиг чугаалганын ёзугаар алырга, «Октябрь — ажылчын массаларның күзел-соруу болгаш холдары-биле чээрби чүс чылдың оңдур улуг чаартылгаларының тугу-дур».

Октябрьның тиилелгези социалистиг революцияның сорук киирикчизи болгаш стратеги — улуг Ленинниң ады болгаш ажыл-чорудулгазы-биле чарылбас холбаалыг. Октябрьның оюн байырлавышаан, Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизиниң, делегей пролетариадының баштыңчызының болгаш башкызының, гениалдыг бодалчының болгаш революсчунуң адын эң ханы хүндүткел болгаш ынакшыл-биле адаар бис.

Революция идеяларының шынның бадыткалын бүгү делегейниң ажылчы чоннары хамыктың мурнунда коммунизм тургузуушкунунга совет улустуң чедиишкиннеринден көрүп турарлар. Совет күрүнениң чыл демдеглелинге эрткен—61-ги чыл—ол орукка улуг чедиишкиннер-биле демдеглеттинген. Ол болза партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин күүседир талазы-биле совет улустуң үре-түңнелдиг күш-ажылының чылы, бистиң чаа Конституциявыстың күштүг болуп кирген чылы, чурттуң экономиктиг күчү-күжүн улам ыңай өстүрериниң, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң июль Пленумунуң шиитпирлериниң чаа ёзу-биле улам калбартыр көргени кодээ ажыл-агыйны кедүрер талазы-биле тодаргай улуг сорулгалыг ажылдың чылы-дыр. Бо дээрге партияның болгаш күрүнениң делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынын камгалаарынче болгаш ханыладырынче, боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырынче, тайбыңны быжыглаарынче угланган даштыкы политиктиг идепкейлиг ажыл-чорудулгазының чылы болган.

Бистиң бурунгаар шимчээшкинивисте, совет улустуң чогаадыкчы күш-ажылының тодаргай түңнелдеринде социалистиг дем каттыштырылгазын быжыглаарынга, бүгү улустарга келдиниг келир үе дээш, тайбың болгаш социал депшилге дээш ниити интернационалчы херекке бистиң кол салыышкынывыс сиңниккен.

Ол оңдүр улуг сорулгаларны чедип алырынга тайбың болгаш социал депшилге күштези кажан-даа мындыг улуг хөй аргаларлыг турбаан. Экономика болгаш эртем талазы-биле ам ышкаш ол күштер кажан-даа мындыг улуг күчү-шыдалга далимайн турган. Социализм идеяларының салдары, делегейде оларның нептерели амгы үеде ышкаш кажан-даа мындыг калбак база турбаан.

Октябрьның херээ шынчы холдарда. Бодунуң дайынчы авангарды — коммунистерниң ленинчи партиязынга бүзүреп тургаш, маадырлыг совет улус ону төлептиг уламчылап турар. Ажылчы чоннарның эрге-ажыктары, социализмниң болгаш быжыг тайбыңның чаагай чоруу дээш бодунуң аажок улуг ажыл-чорудулгазы-биле партия совет улустуң, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң бедик хүлээп көрүүшкүнүн болгаш хүндүткелин чедип алган. Партияның күжү — марксизм-ленинизмге, пролетаржы интернационализмге оон шынчы чоруунда, бистиң чуртувустуң хөгжүлдезиниң ниитизи-биле делегей байдалының өскерлиишкин турар чүүлдерин чогаадыкчы ёзу-биле көрүп турарында.

Ол бүгү чүүлдер бистиң партиявыстың съездилериниң шиитпирлеринде, Төп Комитеттиң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Леонид Ильич Брежнев баштаан оон Политбюрозунуң ажыл-чорудулгазындан чырыткыландыр илертейлеттинип турар.

Бистиң бүгү иштики болгаш даштыкы политикавысты чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап кылырынга болгаш боттандырарынга Леонид Ильичниң шылгарангай ачы-хавыяазы партияга, бүгү чонга, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининге, делегейниң хөй-ниитизиниң калбак бөлүктеринге оон ат-алдарын бедик көдүрген.

(Уламчылазы 2-ги арында)

ЧҮРЕКТИҢ ХАНЫЗЫНДАН БАЙДАЛГА

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң чазаа ноябрь 3-те Кремльдиң Улуг ордузунга ВКП ТК-ның Чиңгине секретары Ле Зуанга болгаш ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВСР-ниң чазааның Премьер-Министри Фам Ван Донгка баштаткан Вьетнамның Коммунистиг партиязының болгаш Вьетнам Социалистиг Республиканың чазааның делегациязынга алдар болдуруп дуъштеки шайлалга кылган.

Дуъштеки шайлалгаге ВСР-ниң партия-чазак делегациязының кежигүннери, өске-даа вьетнам эштер чораан.

Совет таладан дуъштеки шайлалгага эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, К. У. Черненко, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргаларының оралакчылары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталарының даргалары, ССРЭ-ниң министрлери, ССРЭ-ниң Күрүне комитеттериниң даргалары, албанның өске-даа кижилери чораан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев дуъштеки шайлалгага чүве чугаалаан.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эш Ле Зуан!

Эргим эш Фам Ван Донг!

Вьетнам Социалистиг Республиканың партия-чазак делегациязының хүндүлүг кежигүннери!

Эштер болгаш өңнүктер!

Вьетнам улустуң хүндүлүг удуртукчулары, бистиң эки өңнүктеривис эштер Ле Зуанга болгаш Фам Ван Донгка баштаткан акы-дуңмалышкы Вьетнамның партия-чазак делегациязы бистиң чуртувустуң аалчылары болуп келгенинге чүректиң ханызындан өөрүп тур бис.

Америк агрессияга удур вьетнам улустуң маадырлыг демиселиниң берге чылдарында Вьетнамның удуртукчулары-биле бис ужуражып чораан бис. Агрессорну болгаш оон дузалакчыларын силерниң төгүлүг тиилеп алганыңар соонда болгаш чурттуң мурнунга тайбың тургузуушкунунуң сорулгалары тургустунуп келгенде база ужуражып турган бис. Ынчап бис ийи чурттуң улустарының, тайбыңның болгаш социализмниң эрге-ажыктарынга чаңгыс аай үзел-бодалды тып ап турган бис.

Совет коммунистерге Вьетнам-биле эп-сеткил каттыштырылгазы — ол болза чүректиң болгаш медерелдиң күзээзи болур деп, мен чугаалап турган болгаш ам база катаптап каайн. Совет вьетнам найырал эрге-ажыктарның болгаш сорулгаларның ниитилежилгезинге, марксизм-ленинизмниң болгаш социалистиг интернационализмниң быжыг үндезининге үндезилеттинген.

Вьетнам черге социалистиг тургузуушкунга чаа улуг бергедээшкиннерни ылдат удуртулганың политиказы тургузуп турар амгы ындыг нарын байдалда бистиң найыралывыстың күжү, социалистиг дем каттыштырылгазының күрүнелериниң эп-сеткил каттыштырылгазының күжү онза ужур-дузалыг.

Акы-дуңмалышкы бүгү улустарның дузаламчызы-биле база деткимчези-биле вьетнам улус амгы бергелерин ажып эртер, бодунуң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле вьетнам коммунистерниң IV съездиниң салган бүгү сорулгаларын күүседир, күштүг, чечектелип турар социалистиг күрүнени тургузуп алыр дээрзинге бүзүрээр бис.

Бо хүннерде бис вьетнам эштер-биле бистиң харылзааларывыстың бүгү чугула айтырыгларының талазы-биле, делегейниң чугула айтырыгларының талазы-биле калбак санал-онал солчулгазын чорутКан бис. Бот-боттарывысты долу билчирип чедип ап, бистиң үнелээшкиннеривистиң болгаш айтырыгны шиитпирлеп көөрүвүң ниитилежилгезинге база катап бүзүредивис.

Чугаалажыышкыннарның түңнелинде сестүң алыс утказы-биле алырга, улуг, төөгүлүг ужур-дузалыг документиге — Совет Социалистиг Республикалар Эвилели биле Вьетнам Социалистиг Республиканың аразында найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында Керээге атты ам чаа салган.

Ол Керээниң утказы чүдел, оон эң кол шынарлары кандыгыл?

Чүнү-даа мурнунда ол бистиң улустарывыстың тайбың чогаадыкчы күш-ажылының эрге-ажыктарынга, бистиң чурттарывыска социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунуң эрге-ажыктарынга бараан болур ужурлуг. Ол болза эң чугула чүүл болур.

Бистиң чурттарывыстың улустарының акы-дуңма найыралын Керээ улам быжыг болгаш ханы болдурар ужурлуг. Кады хөделип тура, бистер политикага-даа, экономикага-даа база ниитилел амыдыралының өске-даа талаларынга улам-на күштүг болу бээр бис.

Бистиң Керээвис болза социализмниң акы-дуңмалышкы чурттарын каттыштырып турар ёзулуг эш-хуузунуң чоруунуң илерээшкини болур. Боттарының харылзааларын быжыг керээлиг үндезинге тургузуп алган социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының алдарлыг чаңчылдарын ол уламчылаар. Ол Керээ акы-дуңмалышкы бүгү чурттарның эрге-ажыктарынга, оларның делегейге туруштарын быжыглаарынга бараан болур.

Совет Эвилели болгаш Вьетнам ол Керээ-биле боттарының даштыкы политиказының кол угланыышкыннарын бадыткаан. Бис Азияга болгаш бүгү делегейге тайбың дээш, чөптүг болгаш дең эргелиг делегей харылзаалары дээш туржуп турар бис.

Совет-вьетнам Керээни ийи дең эргелиг, хамаарышпас болгаш тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң аразында чарган. Ында өскениң тура-соруун кандыг-бир өске чуртка албадап турар, кандыг-бир үшкү чурттуң эрге-ажыктарынга дээп турар чаңгыс-даа одуруг чок.

Найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында совет-вьетнам Керээни чарганының дугайында медээни быжыг тайбыңны күзеп турар бүгү кижилерниң сеткил ханыышкыны-биле хүлээп алырынга бүзүрээр мен.

Ооң-биле кады ССРЭ болгаш Вьетнамның найыралынга таарзынмайн турарларга, дүшкүүрлүг чорукту өөскүдеринге, социалистиг чурттарны аңгылаарынга ынанып турарларга ол Керээ таарышпас дээрзин баш удур көрүп болур.

Ынчалза-даа Керээ политиктиг боттуг чүүл болу берген, ону күзеп турарындан азы күзевейн турарындан хамаан чокка ол боттуг чүүлдү барымдаалаар апаар.

Эргим эштер!

Бис келир үеже сорук киириишкинниг болгаш бүзүрелдиг-биле көрүп турар бис. Социалистиг дем каттыштырылгазының күчүлүг өг-бүлезиниң дең эргелиг кежигүннери бистиң чурттарывыстың улустарының мурнунда карак четпес делгемнер ажыттынган. Революцияның улуг баштыңчылары — Совет Россияга Владимир Ильич Ленин болгаш Вьетнамга Хо Ши Мин бистиң күрүнелеривистиң үндезиннерин салган, оларның хөгжүлдезинге шиитпирлиг идиглиг берген болгаш бистиң угланыышкывысты айыткааннар. Ол угланыышкын-биле шын чоруп орар бис деп чоргаарал-биле чугаалап болур бис.

— Совет Эвилелиниң болгаш Вьетнам Социалистиг Республиканың быжыг болгаш бузулбас найыралы дээш!

— Черге быжыг тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш!

— Маадырлыг вьетнам улус дээш!

— Эштер Ле Зуанның, Фам Ван Донгтуң болгаш бистиң бүгү вьетнам өңнүктеривистиң кадыкшылы болгаш чедиишкиннери дээш бо дашканы көдүрерин чөпшээреп көрүңер.

* * *

ВКП ТК-ның Чиңгине секретары Ле Зуан харыы сөс чугаалаан.

Эштер Л. И. Брежневтиң болгаш Ле Зуанның чугаалаларын чыылганнар улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш адыш часкап уткааннар.

Дуъштеки шайлалга акы-дуңмалышкы, чүректиң ханызындан байдалга болуп эрткен.

(СЭТА).

СОВЕТ-ВЬЕТНАМ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР ДООЗУЛГАН

Совет-вьетнам чугаалажыышкыннар ноябрь 3-те Кремльге доозулган.

Чугаалажыышкыннарны чорутканнар:

совет таладан—СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның секретары К. В. Русаков, СЭКП ТК-ның кежигүннери, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары И. В. Архипов, Н. К. Байбаков, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң ВСР-де элчини Б. Н. Чаплин;

вьетнам таладан — ВКП ТК-ның Чиңгине секретары Ле Зуан, ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВСР-ниң чазааның Премьер-Министри Фам Ван Донг, ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВСР-ниң чазааның Премьер-Министриниң оралакчызы Ле Тхань Нги, ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВУА-ның Кол штавының начальниги армия генералы Ван Тиен Зунг, ВКП ТК-ның кежигүнү, ВСР-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчызы Нгуен Ко Тхать, ВКП ТК-ның кежигүнү, ВСР-ниң ССРЭ-де элчини Нгуен Хыу Кхвеу, ВКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, ВСР-ниң Күрпланының даргазының оралакчызы Ле Кхак.

Политиканың, экономиканың болгаш культураның талаларынга совет-вьетнам кады ажылдажылганың айтырыгларын дугайты санал-оналдар солчуруп чугаалажыышкыннар үезинде уламчылаан. Эрге-ажыктарның болгаш алыс сорулгаларның ниити чоруунга, марксизм-ленинизмниң болгаш социалистиг интернационализмниң быжыг фундаментизинге үндезилеттинген найыралды Совет Эвилелиниң болгаш Вьетнамның аразынга бүгү хемчег-биле быжыглаары чүгле совет болгаш вьетнам улустарның үндезин эрге-ажыктарынга эвес, харын хамаарышпас тайбың хөгжүлде дээш, социал депшилге дээш туржуп турар бүгү улустарның эрге-ажыктарынга база таарышкан деп демдеглээн.

Делегей айтырыгларын чугаалажып көрүп турарының үезинде ийи тала Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыңны база айыыл чок чоруун быжыглаарынга идиг бээр, күрүнелер аразынга кайы-даа талага ажыктыг кады ажылдажылга дээш, делегейниң дүшкүүрлүг чоруун чавырладырының херээн калбартыр болгаш ханыладыр дээш туржур деп быжыг шиитпирлиин чугаалаан.

Парлалгага парлап чарлаар Кады кылган дыңнадыгны дугуржуп алган.

Чугаалажыышкыннар акы-дуңма найыралдың болгаш үзел-бодалдарның бүрүн чаңгыс эптиинин байдалынга эрткен.

(СЭТА).

СОВЕТ-ВЬЕТНАМ ДОКУМЕНТИЛЕРГЕ АТ САЛГАН

Совет-вьетнам документилерге ноябрь 3-те Кремльдиң Улуг ордузунга ат салган.

Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң болгаш Вьетнам Социалистиг Республиканың аразынга Найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээге:

Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң өмүнээзинден—СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев биле СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин;

Вьетнам Социалистиг Республиканың өмүнээзинден — ВКП ТК-ның Чиңгине секретары Ле Зуан биле ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВСР-ниң чазааның Премьер-Министри Фам Ван Донг ат салганнар.

Экономиктиг каш-даа дугуржулгаларга база ат салган.

Экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдер база ханыладыр дугайында ССРЭ-ниң болгаш ВСР-ниң аразында дугуржулгага:

ССРЭ-ниң өмүнээзинден — ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Н. К. Байбаков;

ВСР-ниң өмүнээзинден — ВСР-ниң чазааның Премьер-Министриниң оралакчызы Ле Тхань Нги ат салганнар.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы И. В. Архипов биле Ле Тхань Нги олар боттарының чазактарының өмүнээзинден:

Кызыл хемни кежилдир «Тханг Лонг» көвүрүгнүң тудуун доозарда, Ханойнуң демир-орук белдирин чаартырда болгаш Ханой — Хайфон аразының демир-оруун калбартырда ВСР-ге техниктиг деткимче көргүзер дугайында дугуржулгага,

Вьетнам специалистерин болгаш мергежилдиг ажылчыннарны белеткээринге кады ажылдажылга дугайында дугуржулгага;

Эм болур үнүштерни тарып өстүрериниң плантацияларын организастаарынга болгаш чогуур бүдүрүлгелерни тударынга кады ажылдажылга дугайында дугуржулгага;

«Интерспутник» хевиринин космос харылзаазының черкырынга ажылдаар станциязын ВСР-ниң тудар дугайында дугуржулгага ат салганнар.

Документилерге ат салып турда:

совет таладан—эштер Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, К. У. Черненко, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, Я. П. Рябов, К. В. Русаков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргаларының оралакчылары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң палаталарының даргалары, ССРЭ-ниң министрлери, ССРЭ-ниң күрүне комитеттериниң даргалары, албанның өске-даа кижилери;

вьетнам таладан—ВКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВУА-ның Кол штавының начальниги армия генералы Ван Тиен Зунг, ВСР-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчызы Нгуен Ко Тхать, ВСР-ниң ССРЭ-де элчини Нгуен Хыу Кхвеу, ВСР-ниң Күрпланының даргазының оралакчызы Ле Кхак, албанның өске-даа кижилери турган.

(СЭТА).

ОКТЯБРЬНЫҢ УЛУГ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ЧОГААДЫКЧЫ КҮЖҮ

Социализм—экономиктиг болгаш социал бүгү талалыг депшилгениң ниитилели

(Эгези 1-ги арында.)

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы социал, экономиктиг болгаш культурлуг депшилгеге дүрген болгаш бүгү талалыг эң-не делгем орукту ажыткан. Төөгүде ол бир-ле дугаар кижиниң ниитилелдиң халавының тергиделиинден хостаарынга баштайгы белеткелди тургузуп, **чаа амыдыралды боттары тускай чаван** тургузарының оруунче ажылчы чоннарны киирген. Революцияның адыралчызы, оон түңнеттирбези, төөгүлүг өндүр улуг миссиязы ында деп В. И. Ленин көрүп чораан.

Эрге-чагырганы пролетариаттың чаалап алганының соонда социалистиг бүгү чаартылгаларның үндезининге ниитилелдиң ажыл-чорудулгазының кол адыры — экономикага ханы өскерлиишкиннер тургустунган. Революцияның чаалап алышкыннарын быжыглаары, чаа тургузугнуң бүрүн тиилелгезин хандырган ол база чогум-на аңаа тургустунган.

Октябрь революциязының үнелеп четпес өндүр улуг ужур-дузазы чүдел дизе, ниитилел депшилгезиниң кол айтырыы — дарлалдың болгаш мөлчүүрделдиң бүгү хевирлерин кезээ-мөңгеде узуткаарын шиитпирлээр аргазы оон тургусканы болур. Ажылчы чоннар бүдүрүлгениң чепсек-херекселдериниң бүрүн эргелиг ээлери болуп турар чүгле социалистиг ниитилел **бүгү чоннуң эрге-ажыынга дүүштүр экономиканы** хөгжүдерин хандырып турарын Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның дуржулгазы көргүскен.

Чаңгыс-даа ниитилелдиң бедик чоокшудан көрбээн ындыг сорулгаларны социализм үезинде бис шиитпирлээн болгаш чедиишкинниг шиитпирлеп-даа турар бис. Ниитилелдиң дең эргелиг кежигүнү болуп, бодунуң чогаадыкчы күжүн болгаш арга-мергежилин кезээде ажыглап шыдаар болгаш ол кажан-даа ажыл чок артык кижи болбас дээрзин бисте кижи бүрүзү билир.

Ол чорук совет хамааты кижиге амыдыралга идегелдиг чорукту медереп билириниң, социал оптимизмни билириниң аргазын бээр.

Улустуң чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыры — Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң ажыл-чорудулгазында кол чүүл болур. Хүн бүрүнүң херегледиинге болгаш бүдүрүлге эвес тудугга акша-хөреңги курлавырлары турда, чоннуң өзүлдези 12 хуу, бооп, 1965 чылдың соонда 2 катап көвүдээн. Ол-ла үениң дургузунда чуртта ниити шөлү барык 1 миллиард 400 миллион дөрбелчин метр чурттаар бажыңнарын туткан: ийиги совет хамааты бүрүзү-ле бодунуң амыдырал байдалын экижиткен ол-дур.

Күш-ажылдың социал байдалын үндезини-биле өскерткенинден социализмниң өндүр улуг күжү илереттингей. Чүс-чүс чылда тергиидеп турган мөлчүкчү харылзаалар эш-хуунуң ёзузу-биле кады ажылдажылганың болгаш боттарынга дузалажылганың харылзаалары-биле солушкан, а чурттуң экономиктиг күзүзүн быжыглаары бүгү ажылчы чоннарның дорт херээ апарган.

Революстуг чаартылгалар улустуң канчаар-даа аажок улуг чогаадыкчы күштерин оттурбушаан, кижилерниң хөй-ниитичи болгаш күш-ажылчы бедик идейкейин көдүрүп, социалистиг чарыш, стахановчу шимчээшкин, уткуштур планнарны болгаш бедиткен хүлээлгелерни алыры, коммунистиг субботниктер болгаш күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкин ышкаш ындыг массалыг эгелээшкиннерни амыдыралга тывылдырган. Бо бүгү дээрге бистиң ниитилелдиң хөгжүлдезиниң төттүнмес үндезини бооп, экономиктиг болгаш социал депшилгени дыка дүргедеткен.

Бүгү эвилелдешкен республикаларның улус ажыл-агыйының бүгү адырларының ажыл-ишчилери Октябрьның 61 чыл оюн уткуурү-биле бедиткен хүлээлгелерни алган, оларны алдарлыы-биле күүседип турарлар. Үлетпүр продукциязын пландан ажыр дөрт миллиард рубльге сайгарган, материалдыг курлавырларны ажыглаары экижээн.

Бо байырлалды москвачылар улуг күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуп турар. Найысылалдың дөрт чүс муң ажыг ажылчыннары чурттуң чаа Конституциязын хүлээп алганындан бээр бир чыл оюнга чедир оон бешчылдың үш чылының планнарын онаалдаларын ажыр күүсеткен. Москваның үлетпүр ажылдакчылары продукцияны сайгарарының он айларының онаалдазын хуусаа бетинде — октябрь 26-да доозупкаңнар. Хоорайның бүдүрүлгелери планын шупту күүсеткен. Ол талазы-биле хоорайның партия организациязының улуг хуузу бар.

Октябрь байырлалының мурнуу чарыында социалистиг чарыштың калбарышкыны, политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрээшкини болза Октябрьның идеяларынга совет кижилерниң ханы бердингенин херечилеп турар.

Улуг Октябрьның оюн боттарының сорук кирипкен ажыл-ижи-биле төлептиг демдеглээн социалистиг чарыштың бүгү мурнакчыларын, хоорай болгаш кодээниң бүгү ажыл-ишчилерин бүгү улустуң хүндүткели бүргээн!

Күш-ажыл кижизи бодунуң салым-чолунуң ээзи, чаа амыдыралдың медерелдиг тургузукчузу болгаш организакчызы болзун дээш бистиң революциявыс тиилээн. Бүдүрүлгениң анархиязын социализм узуткааш, улус ажыл-агыйын **эртемге үндезилеп организастаарынга болгаш башкарарынга** орукту төөгүде бир-ле дугаар ажыдып бергениниң ачызында бис революцияның эң чугула сорулгазын — тургузукчу сорулгазын херек кырында шиитпирлээр аргалыг болган бис.

Бежен чыл бурунгаар совет улус беш чыл планнарын боттандырып эгелээн. Оон бээр-ле бистиң планнарывыс Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң экономиктиг политиказын амыдыралга боттандырарының чугула бирээзы апарган. Планда көрдүнген бүгү чүүлдер социалистиг революцияның салган бүгү социал сорулгаларын боттандырарынга бараан бооп турар. Бистиң планнарывыстың кол сорулгазы болза, чаа тургузугну улам ындай хөгжүдери болгаш быжыглаары, экономиканың бүгү талалыг көдүрлүүшкүнүнүң үндезининге чоннуң амыдырал деңнелин доктаамал бедидери бооп келген болгаш бооп-даа турар. Улус ажыл-агыйын эртемге үндезилеп удуртуру ниитилел амыдыралының революстуг чаартылгазында эң эки чедиишкиннерниң бирээзи-дир дээрзин Совет Эвилелиниң дуржулгазы тодаргай көргүскен.

Социалистиг ниитилел болза кризистер болгаш ажыл чок чорук, акша-төгериктиң үне чокталыышкыны болгаш өртектерниң үргүлчү өзери дээн чижектиг капитализмниң ажылчы чоннарга таварыштырып турар шак ындыг аар-берге халавы чок, доктаамал өзүп сайзырап турар экономиканың ниитилели бооп турар. Сөөлгү чээрби беш чыл дургузунда бистиң чурттуң национал орулгазының чылда ортумак өзүлдезиниң темпизи АКШ-ка бодаарга, оон ийи катап, а ЭДЧ-ниң кежигүннери-чурттарга —«Ниити рыноктуң» чурттарынга бодаарга, 1,7 катап бедик болган.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улустуң боттандырганы, бүдүрүлгеде, эртемде, культурада, ниитилел амыдыралының бүгү адырларында үндезин өскерилгелер, тодаргай социал-экономиктиг түңнелдер бистиң тургузуувустуң, оон артык шынарларының принциптиг чүүлдери бооп турар.

Чартык чүс чыл бурунгаар, кажан совет кижилер баштайгы беш чыл планын күүседип эгелеп турда, революцияның салым-чолунга шиитпирлиг ужур-дузалыг турган чүве болза хоорай болгаш кодээниң социалистиг чаартылгазының, чурттуң айыыл чок чоруунуң үндезини — **бедик хөгжүлделиг бүдүрүлгеге күчүзүн** тургузары бооп турган. Ынчан бистиң Төрээн чуртувус бүдүрүлгениң хемчээлдериниң болгаш техниктиг деңнелиниң талазы-биле кол капиталистиг күрүнелерден ораанчок хожудап турган, ол хожудаашкын хөй-хөй он чылдар-биле хемчээттинер турган. Амгы үеде совет экономика улус ажыл-агыйының чаңгыс аай комплекизи бооп турар. Оон үндезини болза мурнакчы, бүгү талалыг хөгжээн индустрия болгаш бедик механизастаттынган улуг кодээ ажыл-агый болур. Бир эвес бирги беш чылдың эгезинде үлетпүр продукциязын бир кижиге онаашпыр делегейниң ортумак деңнелинден дөртен хуу эвээш бүдүрүп турган болзувусса, ам үш ажыг катап хөйнү бүдүрүп турар бис. Амгы үеде бистиң үлетпүрүвүс Барыын Европаның бүгү чурттарын каттыштыр алырга безин, оон хөй продукцияны бүдүрүп турар. Оларның чурттакчы чонунуң саны Совет Эвилелиниң чурттакчы чонунуң санындан үштүң бириинден хөй бооп турар.

Бистиң эң улуг чедиишкиннеривистиң бирээзи болза амгы үениң **эртем-техниктиг күчүзүн** тургусканы болур. Амгы үениң эртеминиң болгаш техниказының бүгү талаларынга үре-түңнелдиг ажылдап чорудуп турар хөй адырлар четтикилерлиг эртем албан черлери, хөй санныг чогаадыкчы коллективтер бисте бар. Бис кандыг-даа айтырыгны шиитпирлеп турувуста — энергияның чаа үнер дөстерин ажыглаарынга-даа база оон ырак черлерже дамчыдарынга-даа, бойдустуң ховар байлактары бар чаа девискээрлерин шиңгээдип алырынга-даа азы тайбың сорулгаларга космосту шиңгээдээринге-даа, кодээ ажыл-агыйын көдүреринге-даа, чурттуң камгаланыр аргазын быжыглаарынга-даа совет эртем бодунуң улуг салыышкынын кезээде киирип келген.

Баштайгы беш чыл планын хүлээп ап турда бодунуң **бедик мергежилдиг кадрларын** белеткээриниң сорулгазы чидиг-биле тургустунган турган. Чугаа болза хамыктың мурнунда хаан чазактың аар-берге уржуктарындан болган, чурттакчы чонуң барык чартык хирезиниң бижик билбес чоруун узуткаарының дугайында бооп турган. Социалистиг тургузуунуң үезинде ёзулуг культура революциязын чуртка боттандырып чорутан, амгы үеде аныяктарның бүгү-ниити ортумак өөредилгезинче шилчилге колдуунда доозулган. Улус ажыл-агыйы амгы үениң эртем-техниктиг революциязының байдалдарында бүдүрүлгениң хөгжүлдезиниң эң-не нарын сорулгаларын шиитпирлеп шыдаар бедик мергежилдиг кадрлардыг болуп турар. Улус ажыл-агыйында ажылдап турар дээди болгаш ортумак тускай эртемниг специалистерниң саны 25 миллион ажыг кижи, ол болза 1928 чылда — баштайгы беш чылдың эгезинде турганындан 48 катап хөй.

Чурттакчы чоннуң социал структуразында ханы өскерлиишкиннер болган. Совет ниитилелдиң баштакчы күжү — ажылчын аңгы амгы үеде чурттуң ажылдап турар чурттакчы чонунуң үштүң ийи кезии болган 75 миллион хире кижи болуп турар. Оларның кол нуруузу эртемниг, техниканы билир, политика талазы-биле бышкан кижилер болур, оларның күш-ажылы бодунуң шынарының талазы-биле алыр болза инженер-техниктиг ажылдакчыларның ажылынга чоокшулап турар.

Бодунуң социал байдалының болгаш билииниң деңнелиниң талазы-биле колхозчу тараачыннар ажылчын аңгы-биле улам-на чоокшулажып турар. Амгы үеде кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезинде ажылдап турар беш кижиниң бирээзи-ле механизатор.

Ажылчын аңгы болгаш тараачыннар-биле кады бистиң совет интеллигенциявыс ажылдап турар аныя-бүрү профессионал сонуургалдарының болгаш улуска бараан болурунуң талазы-биле чаңгыс аай оон хөй санныг отрядтары боттарының бүгү күштерин болгаш билиглерин чаа ниитилелди тургузарының херээнге берип турар.

Делегейниң ажыл-агый харылзааларынга чурттуң байдалы үндезини-биле өскерилген. Империализмниң күштериниң организастааны экономиктиг бүзээлээшкиниң байдалдарында бис экономиканы хөгжүдүп эгелээн бис. Амгы үеде Совет Эвилели бүгү диптерниң чурттары-биле экономиктиг болгаш эртем-техниктиг күштүг харылзаалардыг, 118 күрүне-биле садыглажып турар.

Күрүнелерниң харылзааларының планныг чорукту принциптеринге, аңгы-аңгы чурттарның база ниитизи-биле дем каттыштырылгазының эрге-ажыктарын, акы-дуңмалышкы дузалажылганы, дең эргениң болгаш тускай догуннаан чорукту хүндүлеп көөрү каттыштырып турар ажыл-агыйның социалистиг делегей системазында бистиң экономикавыс кирип турар. Бүгү талалыг кады ажылдажылганың онзагай дуржулгазын Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери социалистиг чурттар чедип алган. Ол Чөвүлелдиң 30 чылын келир чылын демдеглеп эртерер бис. Социалистиг экономиктиг интеграцияның комплекстиг программазын ёзугаар ЭДЧ-ниң чурттары бүдүрүлгениң специализастаашкынын болгаш коопрерастаашкынын, улус ажыл-агыйының чугула объектилерин кады тударын планныг ажыл-чорудулга талазы-биле кады ажылдажылганы улам калбаа-биле хөгжүдүп турарлар. Бо чылын энергия, одаар чүүл болгаш чиг-эт, кодээ ажыл-агый база аъш-чем үлетпүрү, а ол ышкаш машина тудуунуң талазы-биле кады ажылдажылганың үр хуусаалыг тускай сорулгалыг программазын бадылаан ЭДЧ-ниң XXXII сессиязы акы-дуңмалышкы чурттарның арызында экономиктиг харылзааларны хөгжүдеринге чаа үе-чаданы салган. Ол программалар үр перспективага тургустунган болгаш улус ажыл-агыйының эң улуг айтырыгларын кады шиитпирлээринче угланган.

Октябрьның идеалдары-биле сорук кирипкен оон ажыл-чорудулгазынга, сөстүң алыс утказы-биле алырга, практиктиг билиглер-биле, эртем болгаш культура-биле каттышканда хостуг улус кандыг бедиктерни чедип ап болурун Совет Эвилелинге социалистиг тургузуушкунунуң үези бүгү делегейге көргүскен. Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның болгаш улусчу интеллигенцияның кызымаккай күш-ажылының экономиктиг болгаш политиктиг кол түңнели болза сайзыраңгай социалистиг ниитилелди тулуп тургусканы, делегейде баштайгы бүгү улустуң күрүнезин тургусканы болур.

«Октябрьның эң улуг чаалап алышкыны болза социал дең эргениң болгаш чөптүг чорукту принциптерин бадыткап тургусканы болур» — деп, эш Леонид Ильич Брежнев чугаалаан. Революцияның тиилээниниң соонда ол принциптерни ажылчыннарның болгаш тараачыннарның күрүнезиниң баштайгы Конституциязын чарлаан болгаш быжыглаан.

Бүгү хамаатыларның, бүгү аңгыларның болгаш социал бөлүктерниң политиктиг дең эргези, күрүне болгаш хөй-ниити ажыл-херектерин башкарарынга оларның чаңгыс аай киржилгези дээрге аңаа-ла лозуң, аазаашкын эвес, харын бистиң тургузуувустуң боттуг чедиишкиннери болур. Бистиң төөгүлүг чаалап алышкыннарывыстың арызында хемчээли болгаш шынарын барымдаалаан база күрүнениң доктааткаа эң эвээш хемчээлден чавыс эвес ажыл төлевирлиг магадылалдыг ажылды алыры азы, биргээр чугаалаарга, совет кижиниң ажылдаар эргези кирип турар. Кижи бүрүзүнүң дыштаныр, кадыын камгалаар, назылап кырааңда, аарааңда болгаш күш-ажыл кылыр шинээзин чидиргенде материалдыг хандырылга алыр, өөренир, чурттаар шөлү алыр эргези болгаш өске-даа эргелери лозуң эвес, харын бистиң тургузуувустуң боттуг чедиишкиннери болур-дур. Бо бүгү совет кижилерниң амыдыралында быжыы-биле кирген.

Үндезин эрге-ажыктарның чаңгыс аай чоруу-биле, идеологияның чаңгыс аай чоруу-биле, эчис сорулгаларның чаңгыс аай чоруу-биле каттышкан бистиң чуртувустуң нацияларының болгаш бичии улустарының ёзулуг дең эргези база найыралы — социализмниң кайгамчык чаалап алышкыны. Бүгү аңгыларның болгаш социал бөлүктерниң чоокшулажышкынынга, нацияларның болгаш бичии улустарның акы-дуңма кады ажылдажылгазынга үндезилээш кижилерниң төөгү талазы-биле чаа социал болгаш интернационалдыг ниитилели — совет улус тывылган.

Бистиң ниитилел хөгжүлдезиниң бир кол түңнелдериниң бирээзи — буржуаз овур-хевирден үндезини-биле ылгалып турар [illegible] овур-хевириниң хевирлеттингени болур. Хуу ончу болгаш аңаа үндезилеттинген экономиктиг, политиктиг болгаш национал дарлал кижилерни бот-боттарындан ыраадып турар болза, бүдүрүлгениң чепсек херекселдеринге ниитиниң оончузу, бистиң социал харылзааларывыстың бүгү системазы ажылчы чоннарны каттыштырып турар. «Кижи бүрүзүнүң чаагай чоруу дээш шупту улустуң сагыш салыышкыны база шупту улустуң чаагай чоруу дээш кижи бүрүзүнүң сагыш салыышкыны» деп ёзулуг гуманныг принцип бистиң социалистиг ниитилел амыдыралының хоойлузу болуп турар.

Капиталдың чурттарында социал-политиктиг болгаш экономиктиг силгиишкиннер, ажыл чокталыышкынының өзүлдези, ажылчы чоннарның эргелеринче халдаашкын кижилерниң хүн дээш коргуушкунунга болгаш бүзүрээ чок чоруунга төрүттүнүп турар болза, бистиң экономикавыстың шайгылыш чок көдүрлүүшкүнү, социалистиг демократияның доктаамал хөгжүлдези болгаш сайзыралы, улустуң эрге-ажыктары дээш партияның доктаамал сагыш салыышкыны келир үеге ханы бүзүрелди хайныктырып турар.

Бистиң амыдыралывыстың овур-хевири — чүнүң-даа мурнунда амыдыралдың күш-ажылчы овур-хевири болур. Ниитилелге ажыктыг, ак сеткилдиг күш-ажыл болгаш оон түңнелдери бистиң ниитилелде кижиниң туружун тодарадып турар.

Профессияның талазы-биле, бодунуң ниитилелге байдалының талазы-биле кым болур турары хамаан чокка совет кижилерни кайгамчык шынарлар каттыштырып турар. Ол чүл дээрге — коллективтиг чорук, бодунуң ажылдап, чурттап турары коллективинге хүндүткелдиг чорук, хөй-ниитиниң эрге-ажыктарын бодунуңуундан бедик көөр чорук болур-дур. Ол дээрге ак сеткилдиг бержиңген күш-ажыл өскелерге үлегер бооп турар кижилерниң күш-ажылынга ханы хүндүткел-дир. Ол дээрге бистиң ниитилеливисте бүгү чүүлдер дугайында сагыш салыышкыны, чүгле бодунуң коллективи дээш эвес, харын бүгү чурттуң ажыл-херектери дээш харысаалгалыг чорукту медереп билири болур-дур. Ол дээрге угаан-бодал талазы-биле байлакшыл, политиктиг бедик культура, идейкейлиг амыдыралчы туруш болур-дур. Совет кижилерниң Төрээн чуртунга ынакшылы-биле чаңгыс аай бооп каттыжып турар социалистиг интернационализм, өске улустарга ханы хүндүткел, бүгү делегейниң ажылчы чоннары-биле акы-дуңма чаңгыс аай бо бүгү кижиниң мөзү-шынарының чаа, социалистиг ужур-утказын тодарадып турар.

Кижиде шак ындыг шынарларны кижиниң кижи дарлаар кандыг-даа тургузуг, кандыг-даа буржуаз демократия төрүттүндүрүп база хевирлеп шыдавас. Октябрьдан төрүттүнген тургузугнуң болгаш демократияның байдалдарында ол бүгү боттанган. Бистиң демократиявыстың база бир кайгамчык түңнелдериниң бирээзи шак-ла ында.

Партия социалистиг демократияны улам сайзыраңгайжыдарынче угланыышкынны чайгылыш чок чорудуп турар. Ол дээрге партияның XXV съездизинге демдеглээни-биле алырга, хамыктың мурнунда ниитилелдиң бүгү херектерин эргелеп башкарарынга ажылчы чоннарның улам-на калбаа-биле киржирин чайгылыш чокка хандырары, бистиң күрүне тургузуунуң демократтыг үндезиннерин улам хөгжүдери-дир. Социалистиг демократияны хөгжүтпес болза, коммунистиг тургузуушкунуң оруу-биле бурунгаар чорттунмас деп партия көрүп турар. Оон-биле чергелештир бистиң ол орукка чедип алган чүүлдеривис коммунизм тургузарының кол чепсээ болур Совет күрүнениң организакчы ролюн бедидеринден чарылбас бооп турар.

Бистиң чаа Конституциявыс партияның болгаш улустуң революстуг чаартыкчы ажыл-чорудулгазының өндүр улуг түңнелдерин быжыктырган. Амгы үениң ол эң чугула политиктиг документизинде революцияның чаалап алышкыннарын ажылчы чоннар улам калбаа-биле ажыглап турар ниитилел болур чедиишкен социализмниң амыдыралдың бүгү адырларынга кижиниң боттуг эргелерин болгаш хосталгаларын хандырып турар ниитилелдиң дугайын ханызы-биле чуруп көргүскен. Ол эргелерни болгаш хосталгаларны бистиң бүгү-ле политиктиг системавыс магадылап турар, олар бүдүрүкчү күштерниң соксаал чок өзүлдези-биле, ниитилелдиң өзүп турар социал чаңгыс аай чоруу-биле быжыглаттынган. Оон-биле кады эргелерни болгаш хосталгаларны таарымчалыг ажыглаары оларга бистиң Конституциявыстың даандырып турары болгаш бышкан социализм ниитилелиниң бедик политиктиг болгаш морал-этиктиг норма-чижектеринге база принциптеринге дүгжүп турар ниитилел мурнунга ындыг хүлээлгелерин бүгү хамаатыларның ак сеткилдиг күүседири үзүлбес холбаалыг болур. Эргелерниң болгаш хүлээлгелерниң, хосталганың болгаш хамаатылыг харысаалганың, ниитилелдиң, коллективтиң болгаш кижиниң-даа эрге-ажыктарын чөптүг холбаштырары — бистиң социалистиг демократиявыстың боттуг болгаш күштүг чоруунуң үндезилеттинген чүүлдери ол-дур.

Эштер! Партияның XXV съездизиниң салганы төөгүлүг сорулгаларны совет улус чедиишкинниг шиитпирлеп турар. Беш чылдың үш чылдарының иштинде чурттуң экономиктиг күчү-шыдалы дыка өскен, улустуң амыдырал деңнели бедээн, делегей экономиказынга Совет Эвилелиниң экономиказының туружу улам-на быжыккан. Ол-ла үениң иштинде чурт мурнундагы беш чылдың баштайгы үш чылдарындан 1,4 катап хөй үлетпүр продукциязын алыр. Чеди чүс ажыг чаа үлетпүр бүдүрүлге черлери ажылдап турарларның одуруунга кирер, а ниитизи-биле бистиң индустриявыстың кол-кол бүдүрүлге фондулары барык үштүң биринге чедир чаартынар. Бүдүрүлгени механизастап, интенсификастаарынга үндезилээш, кодээ ажыл-агыйга шынар талазы-биле улуг өскерлиишкиннер болган. Ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыг чоруу улгаткан.

Хөй-ле чүүлдер кылдынганы чугаа чок. Оон-биле кады элээн хөй айтырыгларны шиитпирлээри амыдыралдың негелделеринден хожудап турар. Улус ажыл-агыйында, оон адырлар санында эвээш эвес курлавырлар бар. Бистер бар чүүлдеривисти ёзулуг-ла камныы-биле, ээ ёзузу-биле ажыглаарынга ам-даа өөренмээн, бүдүрүлгениң канчаар-даа аажок улуг хемчээли-биле холбаштыр материалдыг курлавырларны камнаары, чиг-эттиң болгаш материалдарның тонна санындан продукцияны кылырын көвүдедири дээн ышкаш, ындыг чугула айтырыгның ужур-дузазын туюлунга чедир медереп билбейн турар-дыр бис. Бүдүрүлгениң техниктиг аргаларын долузу-биле ажыглаваанывыстан херек кырында чугула болурундан хөй металлды, цементини, ыяшты болгаш өске-даа материалдыг курлавырларны хөйнү чарыгдаарывыс бисте ховар эвес. Оон түңнелинде экономиканың чамдык адырларынга дүшкүүрлүг байдал тургустунар.

Бистиң мурнувуста турар сорулгаларны үргүлчү бедик деңнелге күүседип, эртем-техниктиг революцияның чедиишкиннерин ажыктыг кылдыр ажыглаар дээр болзувусса, бистер ам-даа хөй чүүлдерни өөренип апаар-дыр бис. Чугаа болза, совет кижи бүрүзү — ажылчын, колхозчу, инженер, эртемден кижи, партийжи азы ажыл-агый удуртукчузу-даа — ниитилел бүдүрүлгезин интенсификастаарынче, оон ажыктыг чоруун бедидеринче, бүгү ажыл-агый чорудулгаларын экижидеринче партияның айыткан угланыышкынын хүн-бүрүде, боттуу-биле амыдыралга боттандырып өөрениринин дугайында чоруп турар.

Партия бодунуң кадрларын даандырган ажыл-херек дээш бедик харысаалгалыг чорукка кижизидип турар. Ажылдың бүгү участоктарынга негелделиг чорукту бедидер, бистиң бурунгаар шимчээшкинивиске саат ужураштырып турар четпестерге эптеш чок болур болгаш шүгүмчүлел база бот-шүгүмчүлел дээн ышкаш күштүг чепсекти ниитиниң эрге-ажыынга дүүштүр калбаа-биле ажыглаар талазы-биле сорулганы партия амгы үеде чугула айтырыг кылдыр көрүп турар.

Оңгу беш чылдың планын болгаш бедиткен хүлээлгелерни күүседиринче бүгү күштү мобилизастаары бирги черлиг сорулгазы болур. Күш-ажылды организастаарының деңнелин бедидер, күш-ажылдың база технологияның чурумун шыңгыы сагырын хандырар, иштики курлавырларны долу ажыглаарынга база планныг онаалдаларны бүдүрүлгениң ниити хемчээлиниң-даа, доктааттынган чижек-нормазын-даа, чагыгларның хуусаазынын-даа талазы-биле күүседиринге дузалаар бүгү-ле чүүлдерни — мурнакчы дуржулганы нептередип, коллектив бүрүзүнге чогаадыкчы чорукту тургузары дээш коллектив болгаш каттыжыышкын бүрүзү болдунар хемчеглерни алыр херек. Бүдүрүлгениң эртем-биле харылзаазы, техниктиг чогаадылганың чедиишкиннериниң, чаа бүдүрүлгениң күчүлерин дүрген шиңгээдири, эргилерин долу күчүзү-биле ажыглаары дээш ышкаш айтырыглар кичээнгейниң төвүнге доктаамал турар ужурлуг.

Бүдүрүлгениң ажыктыын бедидер, ажылдың шынарын экижидер дугайында айтырыг чүгле бүдүрүлгеге эвес, а чоннуң амыдырал хандырылгазынга база доктаамал шиитпирлеттинер ужурлуг. Эки дериттинген эмнелге болгаш поликлиникаларның, садыг болгаш амыдырал хандырылга черлериниң четкизи чыл келген тудум бисте калбарып турар. Ынчаарга эң эки дериг-херекселдер дээрге чонну эки хандырганывыс ол эвес дээрзи билдингир, маңаа кижилерге болгаш оларның хүн бүрүдеги негелдезинге эң кичээнгейлиг болуру кончуг чугула. Амыдырал хандырылгазын бүгү кижилер ажыглап турар, ынчангаш хандырылганың кандыг янзылыг болурундан чоннуң ниити сеткил-хөөнү, күш-ажылга болгаш бүгү-ле чүүлдерге хамаарылгазы оон дорт хамаарлыр. Ол чорук бо адырда ам-даа бар бооп турар бүгү-ле ёзу барымдаалаар чорукту шиитпирлии-биле чайладыр, хандырылганың шынарын болгаш культуразын экижидер, кижилер база оларның кадыының дугайында сагыш салыышкынны күштелдирер хемчеглерни негеп турар.

Планнаашкынга улуг негелделер салдынып турар. Бүдүрүлгениң ниити хемчээли миллиард-миллиард рубль-биле санаттынар, ажыл-агый харылзаалары дыка нарын апарган амгы үеде план органнары курлавырларны экономика хөгжүлдезиниң чугула айтырыгларын шиитпирлээринге мөөңнээр, чамдык карышкак чүүлдерни ажыр эртер, планнарның дең-дески турарын хандырар чугула хемчеглерни алыр ужурлуг. Планнарны ажылдап кылып база оларны күүседип-даа турар үеде кол кичээнгей күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү талалыг бедидеринче, энергияны, одаар чүүлдү, чиг-эттиң болгаш материалдарны камнаарынче, кол фондуларда салдынган рубль бүрүзүнден хөй эгидиишкинни алырынче, продукцияның шынарын экижидеринче, кедизинде барып эң эки түңнелдерни чедип алган турарынче угланган турар ужурлуг.

Чугаа болза, сайзыраңгай социализмниң артык аргаларын улам долу болгаш ажыктыг ажыглаарының дугайында бооп турар. Ол аңаа-ла чедип алдынмас, ол аргаларны шынап-ла ажыктыг кылдыр ажыглаарынга ажыл-агый ажыл-чорудулгазын организастаарын болгаш эргелеп башкарарын сайзыраңгайжыдар талазы-биле күжениишкинниг ажылдаарын негээр. Каттыжыышкыннарның болгаш адырларның эргелеринде чамдык артык звенолары чайладыры, адырларның азы түс черниң эрге-ажыын бодаар чоруктарны узуткаары, материалдыг болгаш моральдыг идиг бериишкинниң дээштииниң бедидери — бо бүгү ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыг чоруун бедидериниң улуг курлавыры, баштайгы баазазы болур.

Кодээ ажыл-агыйны көдүреринче, ону экономиканың бедик хөгжүлделиг секторлу болдурарынче партия онаа кичээнгейни салып турар. Партияның амгы үедеги аграр политиказының эгезин салган Төп Комитеттиң март (1965 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге дүүштүр кодээ ажыл-агыйның материал-техниктиг баазазын быжыглаар болгаш чер база мал ажылының продукциязын бүдүрериң көвүдедир талазы-биле улуг хемчеглерни боттандырганы билдингир болгай. Адырның хөгжүдеринге капитал салыышкыннар эрткен үениң дургузунда үш чүс чээрби ажыг миллиард рубль болган, оларның хемчээли Совет эрге-чагырганың мурнундагы бүгү чылдарындан 3,4 катап ажыр турар-дыр. Ол чорук аъш-чем болгаш кодээ ажыл-агый чиг-эди-биле хандырарының чаа, улам бедик деңнелинче үнер арганы берген. Адырның ниити продукциязының чылда ортумак хемчээли амгы беш чылдың үш чылының дургузунда 125 миллиард рубль болур, бо дээрге март Пленумунуң мурнундагы ындыг үезиниң дургузунда көргүзүглерин бүдүн чартык катап ажыр турар-дыр.

Ам чурттуң бүгү районнарында дүжүт ажаап алыышкыны херек кырында доозулган. Баштайгы сан-медээлер ёзугаар алырга, тарааның ниити чыылдазы ийи чүс үжен ажыг миллион тонна болур, азы тоску беш чылда тарааның чылда ортумак чыылдазындан 50 ажыг миллион тонна хөй болур. Ол — оңгу беш чылдың планын күүседиринге, улустуң чаагай байдалын бедидер талазы-биле партияның программазын боттандырарынга чурттуң ажылчы чоннарының улуг салыышкыны-дыр.

Бо чыл кодээ ажыл-агыйга берге болгаш хөй чүүлдер талазы-биле өөредиглиг чыл болган. Кодээ ажыл-агыйны көдүрер талазы-биле партияның болгаш бүгү улустуң чоруткан аажок улуг ажылының ачызында кодээ ажыл-агый агаар-бойдустуң нарын байдалдарында безин элбек кежикти берип болурун ол кажангызындан-даа артык тода көргүскен. Кол чүве — ажылдың бедик шынарын хандырары. Бо чылын дүжүттүң элбек болганының харын ол фактор тодаргайлаан.

Чурттуң хөй-хөй районнарынга үргүлчүледиг чаъстааашкыннар, соок чай болган кус болган-даа болза, кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери боттарының хүлээлгезин алдарлыы-биле күүсеткен база бүгү улустуң сеткилдиң ханызындан өөрүп четтиргенин чедип алган. Хоорайларның болгаш үлетпүр төптериниң ажылчы чоннары кодээге улуг деткимчени көргүскен. Оларның дузазы аажок алыышкын ажылдарының хуусаазын кызырар болгаш хөй курлавырларны камгалап алыр арганы колхозтарга болгаш совхозтарга берген. Чоннуң чаагай чоруу дээш хову-шөлдерге болгаш фермаларга ак сеткилдиг ажылдаан бүгү кижилерни алдар-хүндү бүргээн!

Ам дүжүт ажаап алдынганда, бүгү кичээнгей ону бүрүн кадагалаарынче, ажаап алдынган бүгү тараа, картофель, ногаалар — бо бүгү продуктулар болгаш кодээ ажыл-агый чиг-эди херглекчиге чидириг чокка болгаш эки хевирлиг четкен турарынче угланган турар ужурлуг. Ол дээрге бистиң кодээ ажыл-агыйывысты улам ындай хөгжүдер дугайында партияның сагыш салыышкынынга төлептиг харыы болур.

Бистиң кодээ ажыл-агыйывыстың амгы үедеги байдалының эртемге үндезилеттинген бүгү талалыг анализи, кодээ ажыл-агыйның бүгү адырларында чаа негелделерниң үндезилели партия ТК-ның июль (1978 чыл) Пленумунга Леонид Ильич Брежневтиң илеткелинде бердинген. Чоннуң амыдыралының деңнелин улам ындай өстүрер сорулга-биле кодээ ажыл-агыйның бүгү адырларын бүгү талалыг шапкын хөгжүдериниң болгаш ажыктыын дыка бедидериниң — чаа үе-чадада кодээ ажыл-агыйның кол сорулгазы кылдыр Пленум тодаргайлаан. Төлевилеттинген хемчеглерни боттандырары аъш-чемниң эң үнелиг продуктуларын херегдээрин көвүдедир, совет кижилерниң херегледдерин улам хандырар, хоорайның болгаш кодээниң амыдыралының материалдыг болгаш культура-амыдырал байдалдарын боттуу-биле чоокшулаштырар арганы бээр.

Эштер! Бо хүннерниң айтырыгларын ниитилелди хөгжүдериниң хуусаалыг сорулгаларын барымдаалап көөр деп ленинчи принципти партия кезээде удуртулга болдуруп турар. СЭКП-ниң XXV съездизи бистиң ниитилеливисти хөй чылдар бурунгаар хөгжүдериниң сорулгаларын база оруктарын тодаргайлааны билдингир болгай.

1990 чылга чедир чурттуң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң кол угланыышкыннарының ажылдап кылып турар төлевилелиниң үндезининге съездиниң доктааткан чүүлдери кирген. Моон соңгаар планнарны оон-даа узун хуусаалыг кылдыр тургузар бис. Бодунуң келир үези дээш сагыш салып, ону өттүр көрүп база ол дээш ажылдап турар ниитилел — социализмниң алыс бүдүжүнден ол хамааржыр.

Бистиң партиявыс бодунуң ажыл-чорудулгазын шыңгыызы-биле эртемге үндезилевишаан, экономиканың улам ындай хөгжүлдезин эртем-техниктиг депшилгениң дүргедээшкини-биле, совет эртемденнерниң, конструкторларның, инженерлерниң ажыл-чорудулгазы-биле, ажылчы чоннарның калбак массаларының эртем-техниктиг чогаадылгазы-биле дүрүм ёзугаар холбаштырып турар.

Экономиканың материал-техниктиг баазазын сайзыраңгайжыдарының кол угланыышкыны — чурттуң бүдүрүлге аппарадының техниктиг эде дериишкини болур. Чаа бүдүрүлге фондуларынга бүгү-ле улус ажыл-агый курлавырларын ажыглаарын үндезини-биле экижидерин чедип алыр амгы үениң чаа техниктиг сорулгалары боттанып ужурлуг. Келир үениң бүдүрүлге аппарады дээрге долгандыр турар чүүлдерни боктаалдырбас технологтуг чорудулгалар болур-дур. Социализмниң бүдүжүнге хамааржып турар эң бедик экономиктиг негелделерни барымдаалап улус ажыл-агыйын хөгжүдүп турар болгаш моон соңгаар хөгжүдер бис. Чиг-этти алырындан эгелээш продукцияны бүдүрүп үндүреринге чедир бүгү технологтуг чорудулгаларны механизастаарын чедип алыр, машиналарның ажыктыг чоруун бедик системаларын тургузары болгаш бүдүрүлгеге шиңгээдири — эртемденнерниң болгаш машина тудугжуларының сорулгазы.

Бистиң экономикавыстың келир үези бүзүрелдиг одалга-энергетиктиг баазага үндезилеттинген. Энергетика курлавырларын көвүдеткиишаан, ону чогумчалыг ажыглаарынга бистиң планныг системавыс, эртем-техниктиг революцияның чедиишкиннери таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Канск-Ачинсктиң, Экибастузтуң болгаш өске-даа хөмүр-даш бассейннериниң чиик өртектиг хөмүр-дажын ажыглаар эң бедик күчүлүг чылыг электростанцияларын тударынга үндезилээш чурттуң одалга балансызын таарымчалыг кылдыр эде тургузарын энергетика хөмүр-дажының эң элбек тывыштыг черлерин хандырар.

Чурттуң Европа кезиин электроэнергия-биле хандырарынга эң улуг рольду ойнаар ужурлуг чылыг реакторларынга үндезилеттинген атомнуг электростанцияларны калбаа-биле тударының үезинче шилчээн бис. Кижи төрелгетенниң эң кайгамчык чаалап алыышкыннарының бирээзи болур үндүрүп алыр чүүлдерниң талазы-биле кызыгаар чок термоядролуг энергетиканы тургузарынга ядролуг физиканың болгаш арызында өөк эртемнерниң чедиишкиннери бисти чоокшулаткан. Одалга-энергетика балансызынга атомнуг энергияның болгаш хөмүр-даштың улуун улгаттырары химиктиг чиг-эттиң солуттунмас үндезиннери — газ биле нефтини камнап алыр аргалыг болдурар.

Келир үениң энергетиказы — одаар чүүлдү болгаш электроэнергияны дамчыдарының чаңгыс аай системазы болур. Шак ындыг системаны тургузарының ленинчи идеязы амыдыралда чедиишкинниг боттанып турар. Сибирьниң электроэнергиязының күчүлүг агымы чурттуң чаңгыс аай энергия системазынче чоокта чаа каттыжып кирген. Энергияга чурттуң улам өзүп олурар херегледдери ону алырының болгаш дамчыдарының чаа аргаларын улам ындай диледеп тыварын негеп турар.

Бистиң күрүневис совет эртемденнерниң мурнунга чаа сорулгаларны салбышаан, эртемниң материал-техниктиг баазазын быжыглаар, бедик мергежилдиг эртем кадрларын белеткээр, оларның үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгазынга бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузар дугайында моон соңгаар-даа доктаамал сагыш салыр.

Бис келир үеже бүзүрелдиг көрүп турар бис. Бистиң ниитилеливистиң мурнунда социал-экономиктиг бүгү талалыг улам ындай депшилгениң кызыгаар чок делгемнери ажыттынган. Сайзыраңгай социализмниң байдалдарынга таарыжыр кылдыр ажылдап кылган эртем талазы-биле үндезилеттинген экономиктиг стратегия-биле партия улусту чепсеглээн. Бистиң перспективаларывысты база боттандырар ээлчеглиг сорулгаларывысты айтып тодаргайлаан. Оларны шиитпирлээри материалдыг байлак бойдус курлавырлары-биле болгаш бүдүрүлге-техниктиг күчүлүг бааза-биле хандыртынган, а ону хандырарының кол чүүлү болза маңаа ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның болгаш улусчу интеллигенцияның тура-соруунуң чаңгыс аайында. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле социал-экономиктиг чаа-чаа чаалап алыышкыннарже улуг Октябрьның оруу-биле чорууругна оларның бедениинде болур.

(Уланчызы 3-кү арында).

ОКТЯБРЬНЫҢ УЛУГ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ЧОГААДЫКЧЫ КҮЖҮ

Тайбың болгаш делегейге кады ажылдажылга дээш демиселде

(Төнчүзү. Эгези 1-ги, 2-ги арыннарда).

Эштер! Октябрь революциязы эпоханың эң улуг интернационалчы болуушкуну болган. Улустарның социал болгаш национал хосталга дээш демиселиниң күчүлүг көдүрлүүшкүнүн ол хайныктырган, делегей политиказынга империалистиг күрүнелерниң монополиязын ол узуткаан, делегей харылзааларының үндезин чаартылгаларының перспективазын ол ажыткан. Лениниң чугаазы-биле алырга, Октябрь болза «дайыннарны чок кылырының баштайгы тиилелгези болган».

Совет күрүнениң даштыкы политиказы ам алдан ажыг чылдың дургузунда социализмниң болгаш тайбыңның идеалдарынга бараан боop келген. Ол политика Октябрьның тайбың дугайында ленинчи Декреттиң делегей принциптеринге чайгылыш чок шынчызы-биле ылгалып турар. Бистиң чуртувустуң даштыкы политика талазы-биле ат-алдарының, делегей аренازынга ооң салдарының бир үндезини ында.

Бистиң чуртувусту делегейниң социалистиг системазының өске-чурттары-биле акы-дуңмалышкы чоруктуң сырый харылзаалары холбаштырып турар. Оларның экономиктиг күчүзүнүң өзүлдезиниң хемчээли-биле болгаш янзы-бүрү талалыг дуржулганың чедип алганы-биле дем каттыштырылгазының чурттары бүгү талаларга кады ажылдажылганың улам-на бедик чадаларынче шилчип турар. Үжен чыл дургузунда экономиканың навызынга бис бот-боттарывыска бараан солчуруп аңаа дугуржуп ап турганывыстан үр хуусаалыг интеграция хемчеглерин кады планнаарынга чедир хөгжээн бис. Политиктиг болгаш камгалал талазы-биле кады ажылдажылгага бистиң кады кылган күженишкиннеривис, ооң иштинде Варшава Керээзиниң организациязынга күженишкиннеривис улам-на аайлаштырып дугуруштунган база дээштиг болу берген.

Социализм чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазын болгаш сырый каттыжышкынын улам ыңай быжыглаарынче угланышкынны партия быжыы-биле чорудуп турар. Бистиң кады ажыл-чорудулгавыстың перспективаларын тодаргайлаарынга Крымга июль-августа Леонид Ильич Брежневтиң акы-дуңмалышкы партияларның болгаш күрүнелерниң удуртукчулары-биле найыралдыг ужуражылгаларының чугула ужур-дузалыг болган. Ол ужуражылгаларның база катап көргүскени-биле алырга, кады ажылдажылганың бүгү талаларынга бистиң чурттарывыс оларның амгы херегцелдерин-даа, програмалыг эчис сорулгаларын-даа бодунуң хемчээлдери-биле тодарадып турар сорулгаларны боттарының мурнунга салыр болгаш шиитпирлеп шыдаарын көргүскен.

Акы-дуңма чурттар бүгү делегейге социалистиг интернационализмниң принциптеринге боттарының шынчызын база катап көргүскеннер. Тайбың тургузуушкунунда-даа, улустарның революстуг чаалап алышкыннарын камгалаарынга-даа бистиң эп-сеткил каттыштырылгавыстың амыдыралчы күчүлүг үнер дөзү ында. Бистиң өннүктеривис дугайын, хамыктың мурнунда Пекинниң улуг күрүнезирек эжелекчи семээшкиннеринден бодунуң хамаарышпас чоруун, бодунуң тускай догуннаан эргелерин камгалап турар маадырлыг Вьетнам улустуң дугайын бодап тура, бөгүн бис ону онзалап демдеглээрин күзеп тур бис. Бодунуң шылгаттынган марксичи-ленинчи авангарды — Вьетнамның Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле чаа ниитилелди нарын байдалдарда бүзүрелдиг-биле тургузуп турар социалистиг Вьетнамның ажылчы чоннары-биле акы-дуңмалышкы найыралды совет улус моон соңгаар-даа быжыглаар. Вьетнам-биле бистиң найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында Керээвис ийи чурттуң улустарының, оларның коммунистиг партияларының эп-сеткил каттыштырылгазының сырый харылзааларын улам ыңай быжыглаар.

Социалистиг дем каттыштырылгазы болза улустарның айыыл чок чоруунуң шиитпирлиг фактору, хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш, империалистиг агрессияга удур демисежип турар улустарның идегелдиг эвилелчизи болуп турар. Совет Эвилели, акы-дуңмалышкы социалистиг чурттар делегей байдалын чогумчалыг болдурарын кызымаккайы-биле чедип ап, дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынын ёзулуг-ла ургулчуледиг болдурар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылып турар. Кылдынган чүүлдерни үнелеп көрбүшаан, ол ажылга кайы хире улуг күженишкин негеттингенин көрүп турар бис. Ынчалза-даа ооң түңнелдери онза чугула чүүл болур.

Ол түңнелдер чавырлыышкынны, тайбыңны быжыглаарының оон ыңай кара чаңгыс шын оруу болур дээрзин күрүнелерниң хөй кезииниң хүлээп көрүп турарындан көстүп турар-дыр. Күрүнелер аразында чөптүг харылзааларның чамдык кол принциптерин болгаш дүрүмнерин делегей документилеринде хүлээп көрген болгаш быжыглаан. Аңгы-аңгы ниитилел тургузуглуг чурттарның тайбың кады ажылдажылгазының хөй янзы айтырыгларын хаара тудуп турар хөй санныг дугуржулгалар чардынган. Европада байдалды экижидеринге көскү бурунгаарлаашкыннар чедип алдынган. Ылангыя Хельсинкиге ниити Европа чөвүлел хуралы чедиишкинниг доозулган соонда ында тайбың элээн быжыга берген. Күрүнелерниң конструктивтиг тайбың кады ажылдажылгазының ажыктыг дуржулгазы мөөңнеттинген, ооң хемчээли дыка өскен.

Ол түңнелдер бо хүннерде-даа, ол ышкаш келир үеде-даа чугула болуп турар, чүге дээрге чавырлыышкынны боттандырарының, улустар аразының амыдыралынга ону быжыктырарының чорудулгазы ында сиңниккен.

Чавырлыышкынның боттуу-биле чедип алдынганы тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштерниң ханы сеткил ханыышкынын болдуруп турар. Өске талазында олар ооң удурлаачыларының — делегей айтырыглары чөптүү-биле болгаш демократтыг шиитпирлээринге моондактаарын база байдалды чидиглендирерин оралдажып турар империализмниң агрессив күштериниң калчаалыг удурлалыышкынынга таваржып турар. Оларның айыылдыг хөделиишкиннери, хамыктың мурнунда империализмниң өскүткени чепсегленишкинниң эндере бүдүрер чорук чавырлыышкынның салым-чолу дээш бүгү делегейге сагыш-сырааншкынны болдуруп турар. Болуушкун ооң ыңай кандыг янзылыг болурул, делегей амыдыралының кол угланыышкыны болуп турар чавырлыышкынны быжыглап болгаш ханыладып болур бе? Бо айтырыг кижилерни сагыш-сырадып турар.

Бистиң партиявыс ындыг аргалар бар деп санап турар. Ол сорулга-биле хамыктың мурнунда шериг чавырлыышкынының талазы-биле эргилдезин ниити күш-биле чедип алыры эргежок чугула. Бүгү кижи төрелгетенниң амгы болгаш келир үезинге чепсекти эндере бүдүрерин соксадырының, чепсегленишкинни боттуу-биле дүжүрериниң шилчириинин сорулгаларындан өске ындыг чугула сорулга чок. Ол чедип алдынмаанда улустарның материалдыг болгаш сагыш-сеткил курлавырларының эгиттинмес чидириглери моон-даа соңгаар өзер ийик. Ол чокка үр болгаш быжыг тайбың болуумас.

Талаларның айыыл чок чоруунга когарал чедирбезиниң принцибинге шынчызы-биле үндезилеттинген, бот-боттарынга ажыглаттынып болур дугуржулгаларны күрүнелерниң идепкейлиг дилээриниң оруу-биле чүгле ынчаар бо сорулгаларны шиитпирлеп болур. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай чавырылдырарының, чепсегленишкинниң дүжүрериниң айтырыгларын шиитпирлээринче бурунгаарлаар арганы берип турар эге туруш ол болуп турар. Ындыг туруш чүгле чөптүг болуп турар эвес, харын боттуг чүүл болур, ол кымга-даа чаңгыс талалыг артык шынарларны бербейн турар. Бир эвес чавырлыышкынның болгаш чепсекти эндере бүдүрерин соксадырының айтырыглары сөөлгү үеде чогууру-биле шиитпирлеттинмейн турар чорукту ап көөр болза, Совет Эвилелиниң болгаш социализм чурттарының айыыл чок чоруунга болгаш оларның суверенитединге когарал чедирип, олардан чаңгыс талалыг дужуп бериишкинни чедип алыр, олардан шериг талазы-биле артык күштүг болурун чедип алыр деп барыын талакы агрессчи бөлүктерниң оралдажыышкыннары ооң чылдагааны болуп турар.

Ындыг когаралдар боттуг чүүлдерге ырак дүүшпейн турары билдингир. Ыйыдышкынның болгаш кыжанышкынның политиказы — ол дээрге хоозун чорук-тур, совет улусту ооң-биле коргудуп шыдавастар. Ооң тайбың күш-ажылын бистиң камгалал күжүвүс, Совет Эвилелиниң эрес-маадырлыг Чепсектиг Күштери идегелдиг камгалап турар. Бистиң чуртувуска, ооң эвилелчилеринге болгаш өннүктеринге удур халдап кээп болур кандыг-даа дайзынга өлүмнүг согуушкунну бээринге эргежок чугула бүгү чүүлдер бистиң Чепсектиг Күштеривисте бар. Ол дугайын сагындырып тура, бис кымга-даа кыжанмайн, шериг чепсээн бүдүрер талазы-биле чаржырынче кымны-даа кыйгырбайн турар бис. Ынчалза-даа амгы үеде туруп турар шериг күштериниң чижек деңзигүүрүн кандыг-бир күрүнениң талазындан үрээн турарын канчап-даа болдурбас бис. Ол талазы-биле кымга-даа чиганнишкин турбас ужурлуг.

Фактыларны билир кижи бүрүзү Совет Эвилелиниң улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарын хапыладыр, аңаа шериг талазы-биле чавырлыышкынны немээр дээш болур-чогуур күженишкиннерни кылбайн турар деп чемелеп шыдавас. Боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырының болгаш чепсегленишкинниң дүжүрериниң хереэнге хамаарыштыр, күштерниң шын деңзүгүүр байдалы туруп турда, бот-боттарынга таарыжып болур керээни чарарынга Совет Эвилели белен эвес хире ындыг айтырыг, ындыг чүүл чок. Чепсегленишкинниң дүжүрериңге хамаарышкан бистиң хөй-хөй эгелээшкиннеривис болгаш саналдарывыс ол дугайын тодаргай херечилеп турар. Оларның кол-колу Леонид Ильич Брежневтиң чугааларында илереэн болгаш оларны Совет Эвилели КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсегленишкинниң дүжүрериниң талазы-биле тускай сессиязынга чугаалажып көөрү-биле киирген. Ол саналдар шериг чавырлыышкынының хөй-хөй чугула айтырыгларын — күрүнелерниң шериглериниң удурланыштыр турарын кошкадырындан болгаш аңаа-даа боо-чепсекти кызыгаарлаарындан эгелээш ядролуг чепсекти бүрүн дүжүрериңге чедир — хөй-хөй чугула айтырыгларны хаара тудуп турар.

Ол болза бистиң бүгү даштыкы политикавыс ышкаш, бүгү-ниитиниң тайбыңын быжыглаарынче угланган, эки хандыр бодап киирген саналдар бооп турар. Ук айтырыглар талазы-биле дугуржулгаларны чедип алыры улустар аразының харылзааларынга күш херегдевес дугайында бүгү-делегей керээзин, ол ышкаш ядролуг чепсек чок күрүнелерниң айыыл чок чоруун магадылаарын быжыглаар дугайында делегей конвенциязын чарары-биле быжыглаттынган турзун дээш Совет Эвилели сагыш салып турар.

Чепсегленишкинниң дүжүрериниң херээнге бурунгаар базымны кылырын күзеп турар күрүнелерниң хөделиишкиннери бот-боттарынга бүзүрежириниң байдалын тургузарынга идиг болган турар ужурлуг. Ынчаарга херек кырында ол чорук үргүлчү-ле ындыг болбайн турар. Чижээ, бистиң тайбыңга ынакшылдыг саналдарывыска удур, өске саналдар идип үндүрер чорукту чүү деп билирил? Ындыг удур хемчеглер хойге билдингир болгай. Олар болза Каттышкан Штаттарда болгаш НАТО-нуң өске-даа чурттарында боо-чепсекти эндере бүдүрериниң базымнары, нейтроннуг чепсекти бүдүрериниң планнары, шериг бюджеттериниң эмин эрттир өзүлдези, шериг чавырлыышкынының айтырыгларының талазы-биле Совет Эвилели-биле чугаалажышкыннарны саададыр дээр күзелдер, адак соонда, совет политикага бүзүревес чорукту тывылдырар болгаш «совет айыыл» бар дээр хоп-нүгүл тарадыр оралдажышкыннар боop турар.

Бо бүгү чүүлдер бистиң кичээндирбес арга чок. Чепсегленишкинниң дүжүрер дугайында чугаалажышкыннарның болгаш боо-чепсекти эндере бүдүрерин күштелдирер дугайында шиитпирлерни таарыштыр холбаарын оралдажып турар политика карачыныышкынны болгаш дүвүрээзинни болдурбас арга чок. Шериг талазы-биле артык күштүг чедип алырын бодунуң сорулгазы кылдыр ажыы-биле чарлап турар политика күрүнелер аразынга бүзүрежир чорукту быжыглаарынга дузалап болур бе? Улустар аразының херектерин шак ынчаар көрүп тургаш, совет-америк харылзааларны улам быжыглап база баш бурунгаар тодарадып болур бе? Ол айтырыгга харыы көскүс билдингир. Совет Эвилели совет-америк харылзааларга өске үндезинни саналдап турар. Күш дегээриниң политиказындан ойталаар, чавырлыышкынны болгаш тайбыңны быжыглаар дээш сагыш салыр чорук, дең эрге, бот-боттарының иштики херектеринге киришпес чорук ук үндезинниң ужур-утказы болур ужурлуг. Ол болза ооң-биле чергелештир күрүнелер аразынга бүзүрелди, меселдежиишкиннер болгаш дайыннар болдурбас ужурлуг бүзүрелди тывылдырарынга эки үндезин болур.

Өске кандыг-даа чурт-биле бистиң харылзааларывыс ышкаш, Каттышкан Штаттар-биле бистиң харылзааларывыс тайбыңның дээштиг фактору болган турзун дээш Совет Эвилели сагыш салып турар. Ол талазы-биле бистен хамааржыр бүгү чүүлдерни кылырынга белен бис, чүге дээрге ийи чурттуң улустарынга, делегейде ниити байдалга болгаш улустар аразының хөй-хөй айтырыгларын шиитпирлээриниң перспективаларынга Каттышкан Штаттар-биле бистиң харылзааларывыстың улуг ужур-дузазын эки билип турар бис.

Стратегтиг шаап халдаашкынның чепсектерин кызыгаарлаар дугайында амгы үеде совет-америк чугаалажыышкыннарга ийи таланың кылып турар күженишкиннери бо эң улуг айтырыг талазы-биле бот-боттарынга таарыжыр шиитпирге чедирер боор дээрзинге идегелди илередип каарын күзээр ийик мен. Ындыг дугуржулга онза чугула болурундан аңгыда, совет-америк харылзааларны таарымчалыг болдурарынга болгаш оларны моон соңгаар чогумчалыг хөгжүдеринге чогуур байдалдарны тургузарынга чугула базымны кылыр арганы бээр ийик.

Бүгү-ниитиниң тайбыңын хандырары болгаш дайынның чайладыры дээш улуг харысалга бистиң ийи чуртувуска онаажып турарын билип турар бис, ынчангаш Совет Эвилели биле Каттышкан Штаттар делегей херектеринге боттарының хөделиишкиннерин кижи төрелгетенниң мурнунга ук харысалганың хемчээли-биле дүүштүрүп көөр ужурлуг.

Ол бүгү чүүлдер делегейниң бүгү районнарынга, ооң иштинде Европага база хамааржыр. Ук дипке хамаарыштыр америк политика Совет Эвилелиниң «агрессчи күзел-чүткүлдериниң» дугайында хоозун чугаага болгаш ооң-биле холбаштыр «совет айыыл» дээр чүүлден НАТО-нуң кежигүннери — Барыын Европа чурттарын магадылап камгалаарынга ам үжен ажыг чыл дургузунда даянып келген. Чылдар эрткен тудум ол хоозун чугаа бүурап, Барыын Европаның аңаа бүзүрелин оскуңдурган. Ол болза Совет Эвилелиниң, Варшава Керээзиниң өске-даа чурттарының тайбыңга ынакшылдыг политиказының, Европаның айыыл чок чоруун быжыглаар талазы-биле бистиң улуг эгелээшкиннеривистиң түңнели-дир. Ындыг болзажок натоңу удуртулга совет политиканың сорулгаларын кара өжегээр хажытпышаан, ону улустарны коргудар чүүл болдурар дээш оралдашпышаан турар. Ындыг шугум Европага-даа, Африкага-даа, өске кандыг-даа черге тайбыңның хереэнге бараан болуп шыдавас.

Совет Эвилели ниити-европа чөвүлел хуралының Түңнел актызының сорулгаларынга дүүштүр Европа айыыл чок чоруктуң болгаш тайбың кады ажылдажылганың шынап-ла идегелдиг диван болган турзун дээш туржуп турар. Боттарывыстың мурнувуста ол сорулганы көрбүшаан, Франция, Германияның Федеративтиг Республиказы, Италия, Великобритания, Испания, Финляндия, Австрия-биле болгаш Европаның өске-даа чурттары-биле харылзааларны калбартып турар бис. Делегейге кады ажылдажылганың харылзаалары улгаткан болгаш быжыккан турары, күрүнелер аразынга бүзүрежилге болгаш билчиишкин өскен турары чугула. Чурт бүрүзү, бодунуң чонунуң мурнунга харысалгазын угаап билир политиктиг ажылдакчы бүрүзү дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынынга ажыктыг кылдыр идепкейлиг турушту чүгле сөс кырынга эвес, харын херек кырынга эдээр херек. Ындыг турушту Совет Эвилелиниң талазындан кезээде билиишкинге болгаш деткиишкинге таваржыр.

Делегейниң бүгү чурттарының аразынга политиктиг, экономиктиг, культурлуг, эртем-техниктиг харылзааларның калбак хөгжүлдези дээш, чурттакчы чоннуң дүрген өзүлдези-биле, аъш-чемге, чиг-этке, энерго-курлавырларга улам өзүп турар херегцелдерни хандырары-биле, долгандыр турар бойдусту камгалаары-биле, аарыгларга удур демисел-биле холбаалыг эң нарын кол айтырыгларны шиитпирлээринге күрүнелерниң күженишкиннерин делегей хемчээлинге база каттыштырары дээш туржуп турар бис. Бистер коммунистер болганывыста ол айтырыгларны эң чедиишкинниг шиитпирлээринге эргежок чугула ындыг социал-экономиктиг болгаш өске-даа чүүлдерге хамаарыштыр боттарывыстың бодалывыс бар. Ынчалза-даа өске чурттарның социал тургузуундан хамаарылга чокка оларның-биле дең эргелиг болгаш кайы-даа талага ажыктыг кады ажылдажылгага белен бис. Ооң эң чугула болгаш эргежок чугула негелдези — дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкыны, а күрүнелерниң кады ажылдажылгазы ооң идегелдиг үндезини болуп келген болгаш болур-даа.

Делегей байдалының дугайын чугаалап тура, Пекинниң хөделиишкиннеринге доктаавайн барып болбас. Делегейниң чаа дайынының чайлаш чогуннуң дугайында бадыткап база антисоветчи чорукту өскүтнүшаан. Кыдаттың амгы удуртулгазы делегейниң эң-не реакциялыг күштери-биле принцип чок ёзу-биле демнежип турар. Оларга делегей байдалының талазы-биле амгы үениң чогумчалыг чүүлдери таарышпайн турар, олар чавырлыышкынның Европада хапылап турарынга, Азияның улустары бодунуң девискээринге тайбыңны болгаш хөлзээшкин чок чорукту күзеп турарынга таарышпайн турар. Пекин ол бүгүнү буза шапкаш, бодунуң гегемонисчи планнарын боттандырарын күзээр ийик. Ол дугайында Пекин-биле демнежип турарлар таптыг бодап көөр болза чер-ле чогумчалыг боор.

Совет Эвилели кыдат удуртулганың политиказын ол кандыг болдур шак-ла ынчаар медереп билип турар, ол ёзугаар ук политиканы үнелеп-даа турар. Бистер, мурнуңдаазы-биле дөмей, совет-кыдат харылзааларның чогумчалыг болуру дээш туржуп турар бис, ол совет болгаш кыдат улустарның кол сонуургалдарынга таарыжып, тайбыңның хереэнге, болгаш улустарның айыыл чок чоруунга таарыжып турар. Кыдаттың өске чурттар-биле чогумчалыг харылзаалыг болурунга удурланмазывыс билдингир. Ынчалзажок, чамдыктарының кылып турары ышкаш, кыдат политиканың чамдык таладарын эскербээченнеп эрттиргеш, оларның боттарының бо хүннерде сонуургалдарынга дээп турар таладарын көрүп турары ышкаш бистер ынчап шыдавас бис. Ындыг туруш айыылдыг болурун төөгү биске өөредип турар. Делегей байдалының чогумчалыг байдалын үрээриниң политиказын сорулга кылдыр салып алган политика ойтур шавыышкынны алыр, ол туруштуг удурланыышкынга таваржыр ужурлуг.

Делегей байдалын экижидериниң эң-не кол негелделериниң бирээзи болза улустарның эп-сеткил каттыштырылгазы болгаш кады ажылдажылгазы болур, олар делегейге дең эргелиг чорук дээш, империалистиг албадаашкынның, улуг күрүнезирек гегемонизмниң болгаш неоколониализмниң бүгү хевирлеринге удур демиселди чорудуп турар. Аңаа чугула рольду кана-даа каттышпастың шимчээшкининге киржип турар хөй бөлүк чурттар ойнап турар.

Чаа амыдыралды тургузарының оруунче чоокта кирген Афганистанның, Эфиопияның, Анголаның, Мозамбиктиң болгаш өске-даа чурттарның чонун ниити-биле деткип турар бис. Родезияның болгаш Намибияның национал-патриоттуг күштери-биле, Мурнуу-Африка Республикада апартеидтиң бужар-бак реакциялыг системазынга удур туржуп турар чаныш-сыныш чок революсчулар-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илергейлеп турар бис.

Израильдиң экспансионистиг чимзенишкиннеринге ойтур шавыышкынны берип турар араб улустарның талазынга Совет Эвилели доктаамал туржуп келген. Эш Леонид Ильич Брежнев чоокта чаа чугааларынга делегейниң бо райондунда байдалдың дугайында ханы болгаш бүгү талалыг анализти берген. Чоокку Чөөн чүктүң байдалын тайбың арга-биле шиитпирлээриниң чүгле чаңгыс оруу бар. Ол дээрге — 1967 чылда эжелеп алганы бүгү араб девискээрлерден израиль шериглерин долузу-биле үндүрери, бодунуң бот догуннаар болгаш хамаарышпас күрүнезин тургузар эргезин киириштирбишаан, Палестинаның араб улузунуң бүрүн эргелерин боттандырары. Чоокку Чөөн чүкте бүгү күрүнелерниң айыыл чок чоруунуң идегелдиг магадылалын тургузары болур.

Тайбың талалакчыларының ат-алдары бүгү планетада калбарган, оларның янзы-бүрү агымнарының болгаш организацияларының ажыл-чорудулгазының дүүштүрүлгези сырый холбаалыг апар чыдар. Нейтроннуг чепсекти бүдүрериниң планнарынга удурланган хөй-ниитиниң капчаар-даа дажок улуг кампаниязы тайбың талалакчыларының каттышкан хөделиишкининиң чижек-бадыткалы болган.

Улустарның эки келир үези дээш демиселге амгы үениң эң идепкейлиг болгаш салдарлыг фактору болур делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң ролю быжыккан. Дыка хөй капиталистиг чурттарда коммунистер ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның демиселин баштавышаан, улуг болгаш ат-алдарлыг күш апарган. Ол күштүң киржилгези чокка национал амыдыралдың чаңгыс-даа чугула айтырыы шиитпирлеттинмес апарган. Коммунистер национал-хосталгалыг шимчээшкинниң одуруунда демисежип чоруп, колониализмге, расизмге, фашистиг чимзенишкиннерге ойтур шавыышкынны берип турар кижилер-биле кады туржуп турар. Делегейниң ажылчын шимчээшкининиң антиимпериалистиг алдарлыг чадчылдарын байлакшытпышаан, коммунистер тайбың, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырары, чепсегленишкинниң дүжүрери дээш демиселдиң эгелекчилери боop турарлар. Ажылчын аңгының бүгү политиктиг болгаш профессионал организацияларын, бүгү депшилгелиг болгаш демократтыг күштерни тайбың база социал депшилге дээш бир демниг хөделиринче коммунистер кыйгырып турар.

Эштер! Бистиң партиявыс болгаш чааавыс бодунуң даштыкы политика талазы-биле ажыл-чорудулгазын амгы үеде делегей байдалының чогумчалыг болгаш чогумчалыг эвес-даа байдалдарын дүүштүр көрүп база делегей байдалын эки талаже — ону экижидериниң талазынче өскертирин базым бүрүзүнде чедип алырының боттуг аргаларын өөренип көрүп тургаш боттандырып турар. Тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның принциптерин боттандырары, чавырлыышкынны ханыладыры дээрге түр үениң айтырыы эвес, а хөгжүлдениң дүрүм ёзугаар болур оруу дээрзин партия өөренип көрүп турар. Ол дээрге делегей харылзааларында депшилгениң оруу-дур.

Кандыг-даа бергедээшкиннер болгаш моондактаашкыннар боop туразжок, кижи төрелгетенниң амыдыралында депшилгени доктаадып болбазы-биле бир дөмей, тайбың кожа-хелбээ догуннаашкын болгаш чавырлыышкын бодунуң бурунгаар хөгжүлделиг оруун уламчылаар. Кижи төрелгетенниң келир үези чепсегленишкинни эндере бүдүрериңде, хан төгүүшкүннүг дайыннарда эвес, а тайбың болгаш депшилгениң хереэ дээш делегейниң калбак кады ажылдажылгазында болганда, тайбың талалакчыларының хүрээлеңи улам өзүп орар.

Бистиң чуртувус, совет улус тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның болгаш чепсегленишкинниң дүжүрери дээш шимчээшкинниң эгелекчизи боop келген, ону чедип алыр дээш күжүвүстү-даа харамнанмайн келген бис. Ол угланыышкынны камгалаар, быжыглаар дээш бистен хамааржыр бүгү чүүлдерни кылыр бис.

Эштер! Совет улустуң бүгү чедиишкиннери, Совет күрүнениң делегейге ат-алдарының доктаамал улгадып орары бистиң ниитилелдиң удуртукчу болгаш башкарыкчы күжү — Коммунистиг партияның ажыл-чорудулгазының ачызында чедип алдынып турар.

Чоннуу коммунизмче баштаар, Владимир Ильич Лениннин «... чаа тургузугну углап башкарар болгаш организастаар бүгү ажылчы чоннарның башкызы, удуртукчузу болгаш баштыңчызы болур» дээн ыдыктыг хүлээлгезин партия төлептиг-биле күүседип турар. Бистиң партиявыстың, амгы үениң шылгараңгай политиктиг болгаш күрүне ажылдакчызы Леонид Ильич Брежневке баштаткан ооң Төп Комитединиң ниитилел амыдыралында салдар чедирбейн турар адыры-даа чок. Партия Төп Комитеди СЭКП-ниң чиңгине угланыышкынын боттандырар талазы-биле бодунуң хөй талалыг ажыл-чорудулгазынга чайгылыш чок болгаш салгал салгаар чоруун, төөгүлүг дуржулганы, амыдыралдың идип үндүрүп турар сорулгаларын шиитпирлиг шиитпирлээри — бо бүгү чүүлдерни шын холбаштырып келген. Коммунистиг тургузуушкунунуң масштавы улгадып, сорулгалары нарынчып турарының уламындан партияның удуртукчу ролюнуң өзүп орары дүрүм ёзугаар болур чорук.

Совет политиктиг системаның өзээ болбушаан, Коммунистиг партия ук системаның бүгү звеноларының — бистиң күрүневистиң политиктиг үндезини болур улус депутаттарының Советтериниң, ажылчы чоннарның эң массалыг организациязы болур профэвилелдериниң бодунуң төөгүлүг алдан чылын чап-чаа демдеглээш бистиң алдарлыг комсомолувустуң, өске-даа хөй-ниити организацияларының ажыл-чорудулгазын таарыштыр углап баштап орар. Социалистиг демократияны улам ыңай хөгжүдер, бистиң чуртувустуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн быжыглаар дээш демиселге партия бүгү организацияларын, бүгү совет улустуң ажыл-чорудулгазын солуваан, а ону улам каттыштырып, быжыктырып турар.

Бо бүгү Октябрьның идеалдарын амыдыралга боттандырарының хереэнге бистиң ниитилелдиң күженишкиннериниң чаңгыс эптиг болурун хандырып турар.

Партия бодунуң бүгү-ле ажыл-чорудулгазы-биле, партийжи амыдыралдың бүгү тургузуу, бодунуң ажылының стили-биле бүгү-ле чаа, мурнакчы чүүлдерни боттандырып чорудуп турар. Ол бүгүже чаа ниитилел чүткүп, амыдыралга боттандырып турар болгай. Партияның, ажылчын аңгының идеологиязы бүгү улустуң идеологиязы апарган. Партияның иштики демократиязы, демократтыг централизмниң ленинчи принциви бүгү-ле күрүне болгаш хөй-ниити организацияларының ажылының үндезинин апарып, ниитизи-биле социалистиг демократизмниң хөгжүлдезинге чаагай салдарын чедирип турар. Партийжи организастыг чорук болгаш сагылга-чурум, сырый каттыжышкыныг болгаш ажыл-херекчи чорук бистиң бүгү политиктиг системавыска үлегер-чижек боop келген болгаш боop-даа турар. Бистиң партияның пролетарлыг интернационализми, тайбыңның болгаш бурунгаар депшилгениң хереэнге ооң ханы бердингени социал шынныг чорук, улустар аразынга дең эрге болгаш найырал дээш демиселге идепкейлиг күш бүгү совет ниитилелдиң интернационалчы ролюн тодарадып турар.

Эштер! Бистиң партияның улуг күштүү — ооң улуска бердингенинде болгаш оон улус-биле чаңгыс эвинде боop турар. Ол дээрге, бистиң тиилелгелеривистиң болгаш Октябрьның бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг хереэниң чедиишкинниг күүсеттиниринге быжыг бүзүреливис үндезилеттинген, ону долу тиилелгеге чедирерин Владимир Ильич Ленин партияга болгаш улуска чагаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы алдан бир чыл дургузунда бистиң чуртувусту ленинчи орук-биле бүзүрелдиг баштап бар чоруур. Бисте өндүр-чаагай, кайгамчыктыг чүүлдер, совет улустуң улуг ажыл-херектери, делегей социализминиң тиилелгелиг базымнары дээрге-ле, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының идеяларының болгаш херектериниң күчүлүг, улам калбарып турар күжүнүң кергүзүү боop турар.

Октябрьның төрээн чурту — Совет Социалистиг Республикалар Эвилели делгерезин!

Бүгү кижи төрелгетенге чырыткылыг келир үеже орукту ажыткан маадырлыг совет улус делгерезин!

Бистиң бүгү тиилелгелеривистиң сорук кииригчизи — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин!

• • •

(Эш Н. А. Косыгинниң илеткелин чыылганнар улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш дииниттиг алыш часкаашкыннары удаа-дараа боop турган).

«СОВЕТ МААДЫРЛАРГА БАЙЫР ЧЕДИРИП ТУР БИС»

Космоска башкарылгалыг совет ужудуушкуннуң чедиишкинниг доозулганының дугайын болгаш «Союз-31» деп космиктиг корабльдиң дедир бадар аппарадының космонавтылары В. В. Коваленок болгаш А. С. Иванченков олар-биле Черже дедир ээп келгениниң дугайын делегейниң хөй-хөй чурттарының информация агентилелдери, радиозу болгаш телевидениези калбаа-биле дыңнадып турар. Ук космиктиг дуржулганы совет космиктиг эртемниң болгаш техниканың кайгамчык онза инженер-техниктиг чедиишкини деп санап турар.

Космонавтика төөгүзүнде эң үр башкарылгалыг ужудуушкун бадырар аппараттың хондуруушкуну-биле чедиишкинниг доозулган деп **АДН** агентилел демдеглээн.

Космоска совет дуржулганың чедиишкинниг доозулганының дугайын дыңнатпышаан, **чехословак радио** үр хуусаалыг орбита ужудуушкунун космонавтылар эки шыдажып эрттиргенин медицина шинчилгези көргүскен дээн.

Эң үр хуусаалыг ужудуушкунну боттандырган «совет космонавтыларның аттары бистиң эң баштайгы польша космонавтывыстың ады-биле кезээде чарылбас холбаалыг болур деп Польшаның **ПАП** агентилели дыңнаткан.

Америк информация агентилелдери, радио болгаш телевидение совет космонавтыларның ужудуушкунунуң чедиишкинниг доозулганының дугайын хүннүң эң чугула болуушкуну кылдыр сөөлгү медээлерниң үндүрүлгезинге берген. Совет Эвилели 140 хонук — эң узун хуусаалыг ужудуушкунну боттандыргаш, ол талазы-биле рекордту тургускан деп **АП** агентилели онзалап демдеглээн.

«Союз» деп корабльдерге болгаш «Салют-6» деп станцияга совет космонавтылар-биле кады ЧССР-ниң, ПУР-нуң болгаш ГДР-ниң шинчилекчи-космонавтылары база ажылдааш келген деп ук дыңнадыгза чугаалап турар.

Брюссельдиң радиозу бодунуң хүндүскү дамчыдылгазын совет космонавтыларның ужудуушкунунуң мөңги-чаагай доозулганының дугайында Москвадан медээ-биле эгелээн. Космонавтыларның кадыының байдалы эки деп демдеглээш, диктор: «Онза эрес маадырлыг чорукту кылган космостуң ийи совет маадырларынга чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип тур бис!» — дээн.

«Салют-6» деп орбита станциязының программазын В. Коваленок биле А. Иванченковтуң чедиишкинниг күүсеткениниң ачызында, совет эртемденнер Чер чоогунуң орбитазынга доктаамал ажылдаар космиктиг экипажтыг станцияны чогумчалыг ажыглап болурунуң аргазын база катап бадыткааннар деп **Рейтер** агентилели демдеглээн.

Чер чоогунуң космос делгеминге кижи амытан шак ынчалдыр үр кажан-даа ужуттаан деп, **француз телевидениениң** тайылбырлакчызы дамчыткан.

Совет кижилер чаа кайгамчыктыг эрес маадырлыг чорукту кылган деп, Индияның көскү хөй-ниити ажылдакчызы, чогаалчы **Х. Мукерджи** медеглээн. Космоска 140 дүн-хүн иштинде ажылдааш, В. Коваленок биле А. Иванченков олар чүгле эң үр ужудуушкунну кылган эвес, харын совет техниканың идегелдиин, совет кижилерниң эрес-дидимин бүгү делегейге база катап көргүскеннер деп ол чугаалаан.

(СЭТА).

РОССИЯНЫҢ ЭЛБЕК ТАРААЗЫ

ССРЭ-нин Төп Статистика Эргелелинин дыңнадыы

Россия Федерациязының көдээ ажыл-агыйының ажылчылары бистиң партиявыстың аграр политиказын, СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның июль (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга шудургу болгаш доктаамал боттандырбышаан, тараа культураларының чаагай дүжүдүн өстүрүп, беш чылдың үшкү чылында күрүнеге тараа садар талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүсеткен.

Төрээн чурттуң шыгжамырынга 55,8 миллион тонна тарааны урган, ынча хөй тарааны республика бир-ле дугаарында белеткээн. Кызыл-тас болгаш мал чеми культуралары садарының планы ажыр күүсеттинген. Сооңда туруштуг кызыл-тастарның белеткел планы үш ажыг катап күүсеттинген.

Чурттуң тараа курлавырларынга эң улуг үлүүн Оренбург, Саратов, Волгоград, Ростов, Куйбышев, Челябинск, Воронеж областарның, Краснодар, Ставрополь крайларының, Башкир автономнуг республиканың чер ажылдыгчылары киирген. Олардан бо чылын күрүнеге 34 миллион тонна ажыг тараа кирген.

Ульяновск, Белгород, Тюмень, Рязань, Амур, Тула, Чита, Москва, Владимир, Иваново, Калининград, Ленинград областарның, Приморье крайның, Калмык, Дагестан, Марий автономнуг республикаларның ажыл-агыйлары планда көрдүнгениниден үс чок хөй тарааны саткан.

Тамбов, Пенза, Курск, Липецк, Горький, Кемерово, Брянск областар, Хабаровск край, Мордва автономнуг республика тараа садар планын күүсеткен.

Келир чылдың дүжүдүнге тараа культураларының үрезини-биле республика бодун долу хандыртынган.

Россия Федерациязы тараа садарының ниити планын ажыр күүсеткеш, чечек-тараа болгаш кукуруза садарының планнарын күүсетпээн.

Күрүнеге тараа садары уламчылап турар.

ЭГЕЛЭЭН

Л. КАПИЦА

ТУРА халыышкынның хүнү — октябрь чээрби дөртте Владимир Ильичиниң сагыш-сеткили эртенден-не хайныгып эгелээн. Кандыг күштерниң чыылганын, оларның кайнаар чорударын ол билип турган. Ынчалзажок «ында эштер шиитпирлиг хөделип шыдаар бе?» деп бодал ооң сагыш-сеткилин амыратпаан. Болуушкуннуң канчаар калбаарын ол минута бүрүзүнде билген турарын күзээн.

Партияның Выборг райкомунуң Маргарита Васильевнаны эртен-не каш-даа катап чоруткан болгаш болуушкуннуң ниити байдалын билип алыры-биле кудумчуда болуп турар бүгү чүүлдерни кичээнгейлиг хайгаарап көөрүн ол оон дилээн. Ынчанмыже Фофанова чүнү чугаалап болур боор? Вторник — ажыл-ла хаймыныг хүн. Албан черлери болгаш бүдүрүлгелер биеэки-ле хевээр ажылдап турар, магазиннер, парикмахерлер, кинематографтар ажык. Трамвайлар арай эвээш чоруп турар хире, кудумчуларда шериг кижилер эндерли берген.

Николаевск көвүрүүн адырып кааны хүндүс билдине берген.

Владимир Ильич холдарын ооргазында чүктенипкен, коридорда сагыш-сеткили кодурлүүшкүннүг баспышаан.

— Че, хоорайда байдал кандыг-дыр? Чүү боор тур? — деп, айтырбышаан бажын ээзи чедип кээрге, ол уткуштур кылаштап келген.

Ынчалзажок Маргарита Васильевна угаазылалдыг харылар берип шыдаваан. Чүгле боо-чепсектиг кижилерни од көрген болгаш Невада көвүрүгнү кандыг соруулгалыг кымның дужаалы-биле адырып каан дугайын кымдан-даа, чүнү-даа билип ап шыдаваан.

— Тонунарны ужулбайн көрүңер — деп, Владимир Ильич оон дилээш: — Бо бижикти райкомга чедирип берип көрүңер — дээн.

Ол дээрге Төп Комитетке чагаа-дыр. Фофанова Выборг райкомунга баргаш, ону эштерге хүлээдип берген. Олар Смольный-биле харылзашкан, ында эштер дораан-на мынчаар дыңнаткан: «Төп Комитет Ильичиниң чурттап турар бажыңындан дашкаар үнерин чөпшээревейн турар».

— Чөпшээревейн турарлары ол бе? — деп, Ильич элдепсингеш: — Чиктиг-ле улус-турза? Чок, мен ону ынчаар айтырбас мен, оларны бүзүредир херек — дээн.

ВЛАДИМИР Ильич далаш-биле кончуг допчу сөстерни база катап бижээн, ону Фофанова райкомга келгеш секретарьга дамчыдып берген, оозу хурал болуп турган өрээлче кире берген, оон Надежда Константиновна аажок сагыш човаан үнүп келген.

— Владимир Ильич келеңнеп тур бе? — деп, ол айтырган.

— Аажок.

— Ынчанмыже, амдызында дашкаар үнүп болбас, манаар апаар — деп аңаа дамчыдып көрүңер.

Маргарита Васильевна чедип келгеш, харыыны ол-ла хевээр дамчыткан болгаш Ленинни аңаа таарзынмаанын дораан эскерип каан.

— Ам база катап оларже барып көрүңер — деп, ол ооң дилээш манап болбас, ынчаар болза бүгү чүве оскундурганы ол — дээн.

— Ындыг-дыр мен барайн — деп, Фофанова чөпшээрешкеш — ынчалзажок чаңгыс чүүлден дугуржуп алыылы: силер бо столга олурупкаш, дүъштеки чемден чиш көрүңер. Мен ону бар-ла шаам-биле кызып тургаш, белеткедим, а силер ону амзаарын безин күзевейн турар-дыр силер.

Владимир Ильич хүлүмзүрээш:

— Ындыг-дыр, мен-даа чемненийн, ынчаарга силер олче база катап чораш келиңер. Ам дораан ТК-га чагаадан бижип берейн.

Маргарита Васильевна кухняга баргаш, дораан-на дүъштеки чемни чылды берген.

Ильич саазынга дүрген-дүрген бижип олурган. «Эштер! Бо одуругларны мен 24-түң кежээзинде бижип олур мен, байдал эмин эрттир нарын, берге-дир. Тура халыышкынны озалдадыр болза, өлүм-биле дөмей дээрзи ам чүдеп-даа артык тодаргай апарган-дыр».

Чагааны бижип дооскаш, ону кухняга эккелгеш, бажың ээзин далаштырган.

— Чедирип бергеш, дораан-на чедип кээп көрүңер.

ФОФАНОВА чоруткаш, дыка-ла үр келбээн. Ооң орнунга эжикти Эйно Рахья соктап келген. Ону чемненириинче чалааш, хоорайның төвүнде чүү боор турарын оон айтырып эгелээн. Рахья чүнү чугаалап болур боор? Ол Шериг-революстуг комитеттиң кежигүнү эвес болгай. Бүгү чүүлдерниң дугайын Смольныйда, революцияның штавында билип турар.

Рахья Смольныйже кирер ийи эрттирилгелиг чораан. Ынаар канчап чедерил? Трамвай чорувайн турар, чадаг чорууурга ырак.

— Ажырбас, канчап-чооп-даа чораш чеде бээр бис — деп, Владимир Ильич ону оожургаткан.

Ол Фофановага чагаа арттырып кааш, кеттине берген. Өскерти кеттинип албас болза Ильичиге айылдыг турган. Ол кылымал баш дүгү база костүк кедер ужурга таварышкан болгаш диш аарый берген хевирлиг кылдыр чаактарын аржыл-биле шарааш, эргижирээн калбак бөртүг бажынга салып алган...

Кудумчулар ээнзиргей. Сөөлгү трамвай паркче далажып бар чораан. Владимир Ильич ону четкеш, олурупкан. Рахья база туттунупкаш, ооң-биле кожа олуруп алган.

Вагонда пассажирлер чок. Владимир Ильич кондуктор уругга дужаштыр олурупкаш, трамвай кайнаар баарын оон айтырып эгелээн. Ынчан Рахья дүвүрээзин-биле олче кайгап орган.

— Ыттавайн көрем, кандыг-бир черге сээн үнүң дыңнаан болза, ол силерни деп танып каар — деп, Рахья сымыранган.

Владимир Ильич соксаваан.

— Паркче бар чыдырынар ол бе? — деп, кондуктордан база айтырган.

Оозу пассажир катап-катап айтырып турарынга шугулдап харылаан.

— Паркче.

— А чүге?

— Бүгү-ле чүвени билип алыксап чоруур, чүү мындыг кижи сен?

— Ажылчын кижи мен.

— Кандыг ажылчын дээрил сени, «Кайнаар», «Чүге» деп алган. Чүү болуп турарын эскерип чор сен бе? Буржуйларны чылча шаап тур бис, ынаар бар чорууурувус ол-дур — деп, кондуктор харыылаан.

Владимир Ильичиге оол харыызы кончуг таарымчалыг болган.

УЗУН болгаш дорт кудумчу шуут-ла ээнзиргей. Бажыңнарның хаалгаларын аажок быжыглап хагган. Мурнунда кудумчу аптакчылары-даа, чадаг кижилер-даа көзүлбээн. Оон ыңай Смольныйга чедир кандыг-даа айыыл чок ышкаш, сагындырган. Хепертен азыгдан аъттыг ийи кижи халдып келген. Олар шуратпышаан бир-ле чүүлдүң дугайын чугаалажы берген. Ол дээрге артиллерия училищезиниң юнкерлери бооп-тур.

— Дүрген моон ырап чору — деп, Владимир Ильичиге Рахья сымырангаш — а мен оларны маңаа доктаадыйн — дээн.

Юнкерлер шынап-ла дедир эгеш, Рахьяны четкеш, ону доктаадыпкан.

— Эрттирилген!

— Чүү, кандыг эрттирилге? — дээш Рахья ээрик кижи өттүнүп, чүнү-даа билбес кижи болуп турган.

Владимир Ильич ол аразында улам-на ырай берген.

СМОЛЬНЫЙНЫҢ узун бажыңы көстүп келген ышкаш болган. Шаандакы бүдүнүг кыстар Институдунуң соңгалары чайыннандыр чырып турган. Ыяш аразында куяк таңкалар, хып турар одаглар көстүп келген. Штаб ажылдап турар деп чүве тодаргай.

Кирер кол эжикте Советтерниң ийиги Бүгү-россия съездизинге ыраккы можулардан келген делегаттар бөлгерлежи чыгы берген турган.

Мандат комиссиязынче шургуп кирген меньшевиктер ак өңнүг эрттирилгелерин кызыл кылдыр өскерткеш, чүгле ындыг өңнүг чаа мандаттыг делегаттарны кирер деп таныылдарга шыңгыы дужаап каан. Чыылганнар алгырлыжып, хорадап турган.

Владимир Ильичини эдербишаан, хөй улус вестибюльче сыннарлажы берген.

Ол чадаже үнүп олура каттыргаш:

— Кайда-ла бистиң эш-өөр бар болдур, ону чүү-даа доктаадып шыдавас.

Владимир Ильич үшкү каътче үнгеш, Шериг-революстуг комитеттиң өрээлинче кире берген.

АЖЫЛДАП кылган планның ёзугаар революстуг отрядтарның хөделиин турарының дугайын оон эштери дораан-на аңаа илеткээн.

Ол дүне Кызыл гвардия хоорайда эң чугула черлерни: вокзалдарны, банкыларны, көвүрүглерни, телефон болгаш телеграф станцияларын ээлеп алган. Чаа-чаа көвүрүглерни ээлеп алганының. Түр чазактың сөөлгү хоргадап турар чери — Кышкы ордуже халдаашкынның таарымчалыг чоокшулап кел чыдарының дугайында медээлер Смольныйга үргүлчү кээп турган.

Даң хаяазында бүгү хоорай тура халыышкыннарның холунга кирген.

Владимир Ильич берык-ла дыштанмайн, Россияның хамаатыларынга Кыйгырыгны даң бажында бижээн.

Петроградка тура халыышкынның тиилээн болгаш күрүне эрге-чагыргазы Шериг-революстуг комитеттиң холунче кирээн.

Тура халыышкыннар төөгүге бир-ле дугаарында радиону ажыглап, ону дамчыштыр бүгү улустарга боттарының кыйгырыын дамчыткан.

Петроград Советиниң чапсарлавайн бир хонук ажыр үргүлчүлээн хуралынга Владимир Ильич ол-ла эртен чедип келген. Матростар, ажылчыннар болгаш солдаттар бодунуң төрээн Ильичизин динмиттиг адыш часкаашкыны, «Ура!» деп кыйгы-биле бедик көдүрлүүшкүннүг уткаан.

Пролетариаттың баштыңчызы индиржи үнүп келген, чыылганнар оожумнай бээрге, тодаргай, өткүт үнү-биле мынчаар чугаалаан:

— Эштер! Большевиктерниң чайлаш чок тиилээр дээрзиниң дугайында үргүлчү чугаалап келгени ажылчыннарның болгаш тараачыннарның революциязы тиилээн.

* * *

Бүгү-россияның ол съездизинге дараазында хүн Владимир Ильич Ленин Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң Даргазынга соңгуткан.

…гой Ленина
…ропой Октября

Кызылдың № 15 школазында школачыларның болгаш пионерлерниң кижизидилгези эки тургустунган. Октябрь байырлалының бүдүүзүнде пионерге хүлээп алыышкынның байырлыг чыыжы аңаа болган.

ЧУРУКТА: хүлээп алыышкының үезинде.

Хута БЕРУЛОВА

МОСКВА

Грузин оглуң бижээн
шүлүүн
Хүлээп ап көр, эргим
Москва.
Даглар сирти булутта бол,
Найырал оон ырак бедик.
Октябрьның суургазындан
Оранпарны эргий хараал:
Найысылалым ынак хоорай
Талыгырже чырыын чашкан.
Тайбыңны-даа, күзелди-даа
Дагдыныпкаш, кадагалаан
Ильичиниң өөредии
Иле, тода хүннеп туру
Коммунистер тиилээн дээрзин
Кончуг чиге көргүзүп тур.

Очулдурган С. ТАМБА.

ДЕЛГЕЛГЕ

Тываның 60 маадыр аттыг чурт-шинчилел музейиниң залдарының бирээзинге Ленинчи комсомолдуң 60-чылынга тураскааткан фото-чуруктар делгелгезин организастаан.

Ында Ленинчи комсомолдуң болгаш Тываның аныяктар организациязының эртип келгени алдарлыг оруктарын көргүскен фото-чуруктарны аңгы-аңгы стендилерге делгээн. Ылаңгыя Тывага Аныяктарның Революстуг Эвилелиниң эң баштайгы хуралының болган бажыңы, ооң делегаттарының чуруктары келгеннерниң сонуургалын хаара тудар.

Тываның аныяктарының революстуг шимчээшкининиң идепкейлиг киржикчилери С. Т. Танов, партия, совет ажылдакчылар чораан, амгы үеде персоналдыг пенсионерлер А. М. Чымба, Х. А. Анчимаа-Тока, эртемден О. А. Долгар-оол, хоочун чогаалчы С. А. Сарыг-оол болгаш өскелерниң-даа чуруктары ында делгеттинген.

Ук делгелгеде комсомолчуларның дөртен, бежен болгаш чеден чылдардагы салгалының ажыл-ижин тодаргай көргүскен.

Бистиң калбак делгем Төрээн чуртувустуң өске-даа автономнуг областарының, республикаларының аныяктары-биле Тываның чалыы назынының ужуражыышкыннар эрттирип турарын база ол делгелгеден көрүп болур.

Р. ТОЛЗАТМАА.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

НОЯБРЬ 5-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.35—«Зарядкага чыскаалыңар!»
10.55—«Шевер холдар».
11.25—«Артем». Уран-чечен телефильм, 2-ги сериязы.
12.40—«Силерге, ада-иелер!»
13.10—«Эртенги почта». Музыкалыг программа.
13.45—«ВЛКСМ-ниң 60 чылы». Төп делгелге залында Бүгү-эвилелдиң чурук делгелгезинден репортаж.
14.15—Воронежтиң орус улустуң Күрүнениң ниити ырызының концерти.
14.55—«Хөй эки шынарлыг барааннарны».
15.25—«Төп телевизиденин экранында эң баштай». «Дустуг ыг». Уран-чечен фильм.
16.35—«Кадыкшылга». Эртем-тайылбырлалдыг программа.
17.20—Мультфильмнер программазы: «Бичии оол болгаш Карлсон», «Карлсон ээп келген».
18.00—«Ижорцы». Чурттуң күш-ажылчы коллективтеринге тураскааткан бөлүктен документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү.
18.30—«Дириг амытаннар дугайында». Дамчыдылганы журналист В. М. Песков чорудар.
19.30—Медээлер.
19.45—«Ыр-78».
20.10—«Ханума». Ленинградтың М. Горький аттыг үлегерлиг Улуг шии театрының фильм-шиизи. Автору — А. Цагарели.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—01.05—«Шолдуг делгемнедир». Эстрада программазы. Төнгевде — медээлер.

НОЯБРЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—«Будильник».
11.25—«Совет Эвилелинге бараан боор тур мен!»
12.25—«Тоол аалдап келген», «Кызыл чечекчигеш». Мультфильм. Эге сөстү РСФСР-ниң улустуң артизи В. М. Леонтьева чугаалаар.
13.35—«Көдээге дамчыдылга».
14.35—«Музыкалыг киоск». Дамчыдылганы Э. Беляева чорудар.
15.05—«Москвачы херээжен». Телеклуб.
16.20—«Байыр мурнунуң чуртуу».
17.05—Эстрада программазы.
18.50—«Бистиң намдарывыс, 1917 чыл».
20.00—Н. Добронравовтуң «Ада-чурт» деп шүлүктеринге А. Пахмутованың ырларының бөлүү.
20.20—«Революцияның маршалы». Уран-чечен телефильм. 1, 2-ги сериялары.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—«Фигуристер сезонну эгелээн». Делегейниң болгаш Европаның чемпионаттарының тиилекчилериниң киржилгези-биле программа.
00.30—01.25—Футбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Динамо» (Киев) — «Кайрат» (Алма-Ата). Киевтен дамчыдылга. Төнгевде — медээлер.

Уран чүүл бистиң республикада чыл келген тудум-на өзүп, сайзырап орар. Ооң херечизинге Тываның «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниг геология-шинчилел экспедициязының боттывынгыр уран чүүлүнүң доктаамал киржикчизи Елена Никитичнаны чугаалап болур. Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи деп атты аңаа тывыскан. Геология-шинчилел экспедициязының квартеди ырлап тур. Оң талазында Елена Никитична.

Уран чүүлдүң дайынчы жанры — агитбригадалар республикада 127. Оларның бирээзи «Азас» агитбригада чоокта чаа зона көрүлдезинге эки киришкен. «Улуг Октябрь» деп көргүзүүн бараалгадып турары.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

ССРЭ-НИҢ РЕВОЛЮЦИЯНЫҢ ТӨП МУЗЕЙИНДЕ

МОСКВА. ССРЭ-ниң Революцияның төп музейинге хүн-бүрү муң-муң москвачылар болгаш найысылалдың аалчылары кээп турар. Ооң фондуларында миллион ажыг көргүзүг чүүлдерин шыгжаан. Оларның аразында хөй экспонаттарны Коммунистиг партияның сураглыг ажылдакчылары, хамзаты болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилери белекке берген.

Эң-не үнелиг чүүлдерни — ховар документилерни, фоточуруктарны, плакаттарны, туктарны ооң залдарында делгээн.

Байырлал мурнунда бо хүннерде музейде партияның болгаш комсомолдуң хоочуннары-биле, Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары-биле ужуражыышкыннар, ленинчи номчулгалар эртип турар.

ЧУРУКТА: музейниң залдарының бирээзинде.

А. ПУШКАРЕВТУҢ фотозу.

1978 ЧЫЛДЫҢ НОЯБРЬ 8-ТЕ
ФИЛАРМОНИЯНЫҢ
КОНЦЕРТ ЗАЛЫНГА
«АЯН»
ЭСТРАДА АНСАМБЛИНИҢ
БАЙЫРЛАЛ КОНЦЕРТИ
БОЛУР

Филармонияның кассазы 10 шактан эгелеп ажылдаар.

БАЙЫРЛАЛ ХҮННЕРИНДЕ КАЯА, ЧҮҮ БОЛУРУЛ?

Ноябрьның 5—6 хүннеринде эртенгиниң 10 шактан эгелеп «Херел» спорт залга школачылар аразынга волейбол маргылдаазы болур. «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң бирги чери дээш баскетбол маргылдаазы база ол-ла хүннерде 16 шактан эгелээр. Хоорайның № 4 профтехучилищезиниң спорт залынга ПТУ-ларның аразынга спорттуң чайгы хевирлеринге маргылдаа бөгүн 10 шакта эгелээр.

Ноябрь 7-де, 14 шакта, «Херел» спорт залга 32 аныяк мөгениң хүрежи болур. Хоорайның күш-культура коллективтериниң маргылдаазы «Херел» спорт залга ол хүн 17 шакта эгелээр. Шыдыраага хандыкшылдыглар ноябрьның 8-те спортчу тудуглар каттыжыышкынының шыдыраа клувунга 11 шактан эгелеп дүрген ойнаарының маргылдаазынга киржип болур. Сестиң хүнүнде «Херелге» волейбол маргылдаазы база эртер.

5, 6, 7, 8 хүннерде «Геолог», «Енисей» Культура бажыңнарынга дыштанылга кежээлери болур.

Парктың бирги чери дээш стол теннизиниң, баг кагарының маргылдаалары даарта паркка 10 шакта эгелээр. Ол хүн парктың шаңналы дээш шыдыраага дүрген ойнаарының маргылдаазы база болур.

Республиканың хөгжүм-шии театрынга бөгүн «Любовь Яровая», соңгузу хүн «Терезин шляпка» деп шиилер болур. Эгелээри 19 шакта.

АГААР

Бөгүн республикага көжүп турар булуттаар, чамдык черлерге хар холумактыг чаъс чаар. Соңгу-барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 9—14 метр чедер. Агаарның температуразы 0—5 градус чылыыр, чамдык черлерге 0—5 градус соор.

Кызылга эртен, дүъште бораңнаар. Хат кошкак. Агаар хүндүс 9—14 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

НОЯБРЬ 5-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Хирургтар» 10.00, 11.40, 13.20, 15.00, 16.40, 18.20, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Золушка» 9.40, «Ак бөрүлер» 10.45, 12.45, 14.45, 16.45, 18.45, 20.45 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Робинзон Крузонуң кайгамчыктыг ужуралдары» 11.00, 13.00, «Баштай ат салыр эрге» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Кортик» 11.00, «Опаа кичээнгей девискээринде» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

НОЯБРЬ 6-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Фронт ындында фронт» 10.00, 13.10, 16.20, 19.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыынды» 10.00, 13.10, «Бичии сержант» 11.20, 14.30, «Хирургтар» 16.20, 18.00, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Хостуг чурттап турарлар» 11.00, 13.00, «Ак бөрүлер» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Угааннныг херекселдер» 10.30, 12.20, «Кымга-даа бербес дүлгүүр» 14.10, 16.00, «Баштай ат салыр эрге» 17.50, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ:
индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлегерлиг килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17531. Чагыг 2718.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—00969.